

Vaertlinck *contact*

Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek

Vaertlinck *contact*

Abonnement: 20 euro door storting op ondervermeld rekeningnummer

ISSN 1782-2785

Koninklijke Bibliotheek van België - Wettelijk depot nr. D/2011/12484/5

Secretariaat

Vaertlinck vzw | p.a. René Pattyn | Molenweg 24 | B-2830 Willebroek

Contact

tel. GSM 0477 266 537 | rene.pattyn@telenet.be | www.vaertlinck.be

Praktische gegevens

Ondernemingsnummer 0881.351.205

IBAN BE94 7512 0635 5214 | BIC AXABBE22

Erkende culturele vereniging Willebroek: culw083

De vereniging staat los van alle filosofische en ideologische strekkingen

Bestuursleden

Annie Van Dessel (Voorzitter)

Jan Peeters (Ondervoorzitter)

Gust Van Auwenis (Ere-voorzitter)

René Pattyn (Secretaris)

Guido Van Humbeeck (Peningmeester)

Leon Bernaerts

Natalie Geuens

Rik Van der krieken

Vaertlinck vzw is lid van

Colofon

Op de cover

Zicht op de spiksplinternieuwe "Brug der zuchten" op 5 mei 1952, gebouwd ter vervanging van de oude pontonbrug. Doordat de brug half open staat, heeft men ook een mooi zicht op de pontonbrug, waar, op hetzelfde moment, o.a. nog een paard met kar oversteekt. Foto genomen in de richting van het sas met zicht op de ondertussen ook al verdwenen Oostdijk. (Cliché 35266 - ministerie van openbare werken).

Editie

Jaargang 17 | nr. 2 | april-mei-juni 2022

Werkten mee aan dit nummer

Annie Van Dessel
Leon Bernaerts
Jan Peeters
Ward Goossens
Alfons Verbeek
Cedric Lagast

Vormgeving

Natalie Geuens

Eindredactie

Annie Van Dessel
René Pattyn

Verantwoordelijke uitgever

Annie Van Dessel
Voorzitter
Tisseltsesteenweg 92
B-2830 Willebroek

Redactieadres

Molenweg 24
B-2830 Willebroek
info@vaertlinck.be
www.vaertlinck.be

ISSN 1782-2785

Koninklijke Bibliotheek van België - Wettelijk depot nr. D/2011/12484/5

Alle rechten voorbehouden. Het overnemen van teksten of beeldmateriaal kan slechts gebeuren mits schriftelijke toelating van de auteur en vermelding van het tijdschrift Vaertlinck Contact, jaargang en nummer. Elke auteur is individueel verantwoordelijk voor de inhoud van zijn of haar artikel.

Voorwoord

Beste lezer,

We mogen terug!

Buitenkomen zonder ons gezicht te verstoppen, reizen zonder (veel) beperkingen.

Ondertussen kregen onze wetenschappers een goede kijk op de voorbije jaren...

Wetenschap staat niet stil, en wij ook niet.

Onze 'oude' tijdschriften zijn nu online te lezen, op onze website. We ontdekten dat de duivenmelkerij in Argentinië, 120 jaar geleden, opgericht werd dankzij enkele Willebroekenaren.

We gingen heel recent een 'erfenis' ophalen. Een flinke dank-u-wel aan de dame die de schenking deed is hier op zijn plaats. Wij waren alvast overdonderd...

Nu nog alles uitzoeken en klasseren... een bibliotheek vol!

Op zaterdag 9 juli 2022 heeft er in het Centrum Jan Van

Winghe, gelijkvloers, een collectie dag plaats: "de Willebroekse scholen". Alles wordt ter plaatse gescand, hou onze Facebook pagina en website in oog voor alle details. Kortom ons leven draait weer op volle toeren.

Wij wensen u veel leesplezier en deugddoende momenten. Tot ziens,

De redactie

Inhoud

Aqua vitae	2
Voorbeelden van soorten kwitanties, ...	4
Dat klinkt als muziek in de oren...	7
Hoe België overleefde... (6)	9
Het Prinsenhof in Heindonk	13
Soldaat uit Tisselt sterft op gruwelijke wijze	21
Opendeurdag	25
De sterkste vrouw ter wereld	26
Wat had Willebroek met milieu en landbouw?	31
Ere- en steunende leden	35
Oproep Vaertlinck	36
Advertenties	36

Aqua vitae

Is dit een toverdrankje? Of een liefdesdrankje?

We vonden een lijst met ingrediënten voor een 'levensdrankje' in ons archief tussen andere 'ernstige' documenten van wijlen onze medewerker Eric Van Winghe.

Wij waren (nog) niet zo moedig dat we het durfden uitproberen!

Jullie wel? Laat ons het resultaat weten, als jullie dit drankje overleven! (en lekker vinden)

Aqua vitae Fredericii III staat er boven de ingrediënten geschreven. Wij op zoek naar dit 'levenswater' en ook ... wie was Fredericii III ?

Nodig:

30 gr. kruidnagels, 90 gr. kaneel, 45 gr. gember, 30 gr. muskaatnoot, 15 gr. muskaatbloemen, 15 gr. zedoarewortel (ook gebruikt in Zweedse kruidendranken), 7½ gr. galangawortels (ook Laos genoemd, verwant aan gember, al sinds de 12^e eeuw gebruikt), 15 gr. peper, 15 gr. salie, 30 gr. melisse, 30 gr. vioolwortel (ook Amerikaanse Blauwe Iris, werkt bloedzuiverend en ontstekingsremmend), 30 gr. balsemwormkruid (vrouwenmunt, wondbalsem, wormen afdrijvend, ook gebruikt bij het bierbrouwen...), 45 gr. witte rozen.

Bereiding:

Alles fijn gemaakt en vermengd met: 4 pond brandewijn

Het geheel in een grote glazen bokaal doen en volgende ingrediënten toevoegen: 15 pond suiker, 90 gr. rozijnen, 180 gr. vijgen, 15 gr. kamfer (kamferboom, behandeling reumatische aandoeningen, spierpijn, ...), 2 pond rozenwater, 2 pond cichoreiwater (bitterpee, de wortel van witloof), 2 pond vlierwater.

20 Dagen in de zon zetten en laten trekken. Regelmatig schudden. Daarna zeven en ... genieten???

En dan vinden we, na lang zoeken op internet, meer informatie. Dankzij een proefschrift over de middeleeuwse keuken, van de faculteit Letteren en Wijsbegeerten, door Google gedigitaliseerd en op het openbaar domein gepubliceerd.

Het betreft hier een oude drank op basis van wijn, honing of suiker en specerijen. De drank was overal bekend in middeleeuws Europa vanaf de 14^e eeuw. Een andere benaming is 'hippocras'.

Men gebruikte ongeveer 200 gram honing voor 3 liter wijn. Daarnaast werden er 'koninklijke kruiden' toegevoegd, welke is niet altijd even duidelijk, maar kaneel en gember waren essentieel. Verder gebruikte men kruidnagel, peper, muskaatnoot, kardemom, majoraan, rozenwater of oranjeblou-

semwater. Men liet het mengsel rusten en daarna werd het gefilterd. Het kon jaren bewaard worden.

Deze drank mocht op geen enkel 'banket' ontbreken. Hij was alom gekend en werd veel verbruikt in de hogere kringen.

In sommige ridderlijke burchten spoot de drank zelfs uit fonteinen tijdens feestelijkheden.

Men zou kunnen denken dat het een genotmiddel was voor iedereen. Niets was minder waar!

De gebruikte ingrediënten en specerijen waren duur, heel duur, ze moesten ingevoerd worden van overzeese gebieden. Bovendien, ze waren enkel verkrijgbaar bij de toenmalige apotheker.

Hier schenkt en geniet men hippocras

Blijkbaar kreeg men door het drinken van hippocras ook meer moed.

Die moed was nodig voor de toenmalige ridders. Ze genoten het 'levenswater' voordat ze deelnamen aan toernooien en alvorens ten oorlog te trekken, hun maag werd er door versterkt.

De kruidige wijn werd ontwikkeld door een Duitse geneesheer in het midden van de 15^e eeuw, in opdracht van Keizer Frederik III.

Keizer Frederik III

Eleonora Helena van Portugal

Frederik III, uit het Huis Habsburg, was vanaf 1440 koning van Duitsland en vanaf 1452 tot 1493 keizer van het Heilige Roomse Rijk.

Geboren: 21 september 1415, Innsbruck, Oostenrijk. Overleden: 19 augustus 1493, Linz, Oostenrijk.

Begraafplaats: Stephansdom, Wenen, Oostenrijk. Huwelijkspartner: Eleonora Helena van Portugal (gehuwd 1452).

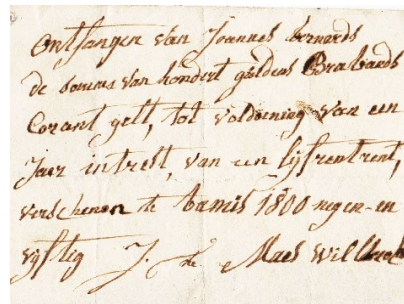
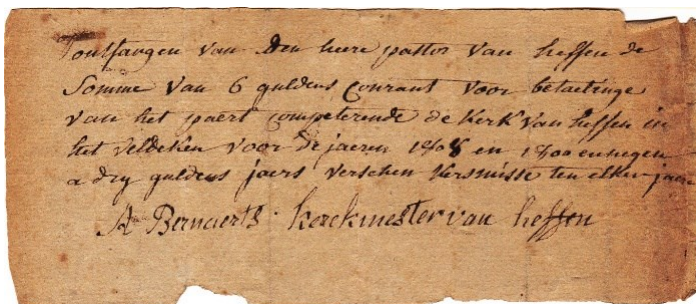
Kinderen: Keizer Maximiliaan I, Cunigonde van Oostenrijk.

(Bron: Wikipedia)

Voorbeelden van soorten kwitanties, reçu's en ontvangstbewijzen ¹

Handel drijven betekent verhandelen van allerlei goederen. Oorspronkelijk bestond dat uit ruilhandel. Men bood de tegenpartij iets aan en bekwam in de plaats iets anders wat men kon gebruiken. Een win-win situatie dus. Voedsel was nodig om in een basisbehoefte te voldoen. De evolutie naar verhandelen van voorwerpen volgde als de mens van jager naar landbouwer en ambachtsman overstapte. Een tussenvorm eten tegen voorwerpen bestond natuurlijk ook. Diensten kon men ook verhandelen. Ik help je in ruil voor iets.

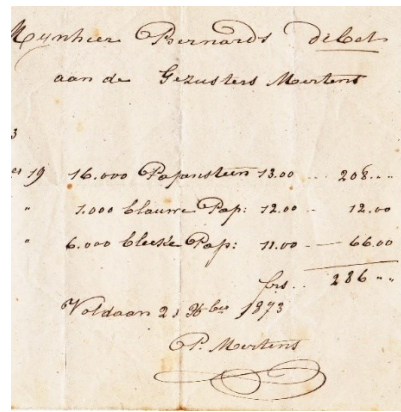
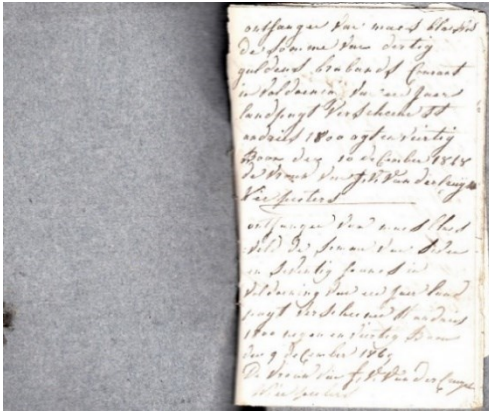
Maar een mens is een slim wezen. Een creatieve oplossing was het invoeren van een door iedereen, in een bepaalde leefgemeenschap aanvaard ruilmiddel, de voorloper van geld. Dat konden schelpen of koralen zijn, zout of vee, edele metalen of ... Als het maar als betaalmiddel goedgekeurd werd. Zo ontstonden de munten met een bepaalde (gecontroleerde) tegenwaarde. Later kwam het papieren geld in gebruik, bij ons in de 17^e eeuw. En als men geen geld ter beschikking had schreef men op een stukje papier dat men bijvoorbeeld geld of goederen ontvangen had. Men had nu schuld. Wanneer de schuldenaar aan zijn wettelijke plicht voldeed, door zijn schulden aan de schuldeiser terug te betalen, dan had hij zich van zijn schuld gekweten en ontving een kwijtschrift. De kwitantie of reçu was geboren, een schriftelijk ondertekend bewijs van ontvangst, zijn bewijs geen schuld meer te hebben.

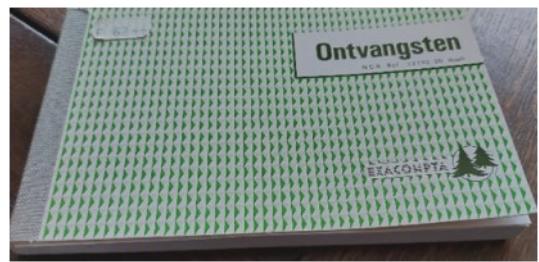
Voorbeelden van handgeschreven ondertekende ontvangstbewijzen uit 1808 en 1859 met een duidelijk aangegeven opdracht.

Bij jaarlijkse betalingen werden de bewijzen soms in een zelfgemaakt boekje opgetekend zoals in een pachtboekje beginnend in 1848 getekend door de vrouw F.V. Van der Crujisen uit Boom. De gezusters Mertens schreven liever op een los blaadje voor het leveren van steen.

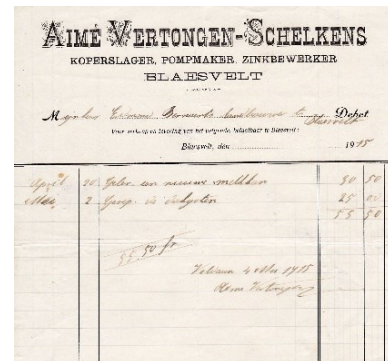
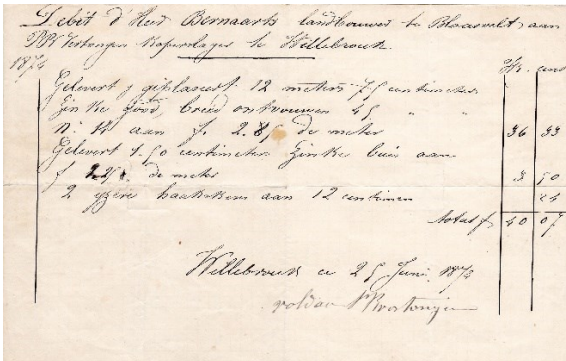
¹ Al de uit het omliggende gekozen voorbeelden komen uit het archief L. Bernaerts.

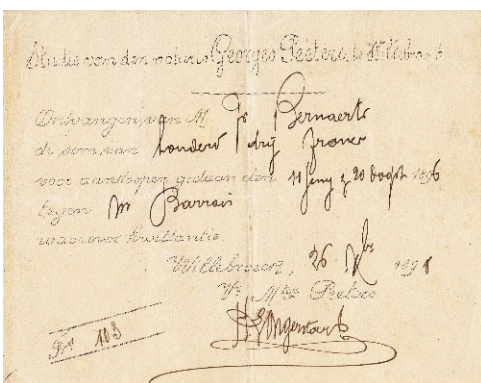
Zoals blijkt was de formulering niet gestandaardiseerd. Later gebruikte men voorgedrukte formulieren die zelfs in boekjes uitgegeven werden. Dat was handig voor professionelen en mensen die veel geld, goederen of diensten verhandelden.

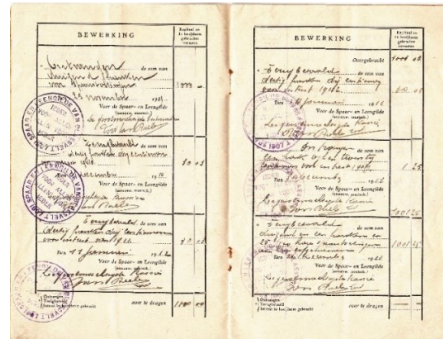
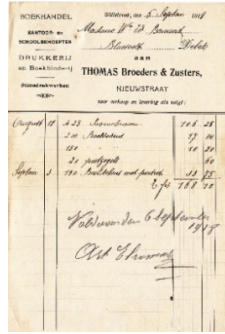
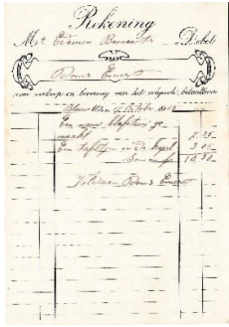
Op alle manieren en door allerlei beroepen werden ze gebruikt: koperslagers Vertongen te Willebroek en Blaasveld:

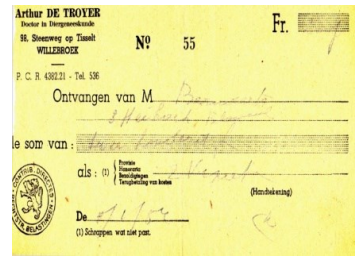
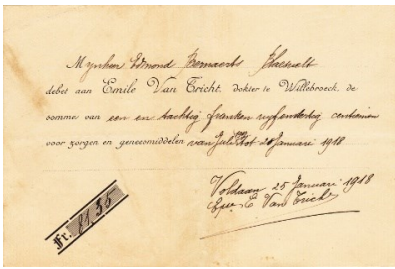
Willebroekse Notaris Peeters deed het soms goedkoop (gestencild) of Sebrechts iets duurder (gedrukt):

Timmerman Doms, Blaasveld gebruikte een kwittantieboekje zoals drukker Thomas Willebroek. Ook en spaarboekje werd voor ontvangst afgetekend en afgestempeld.

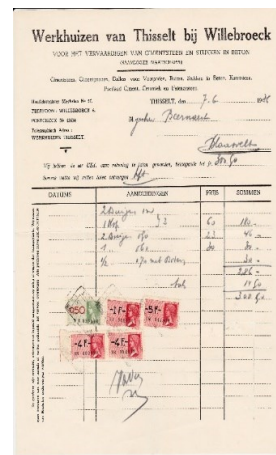
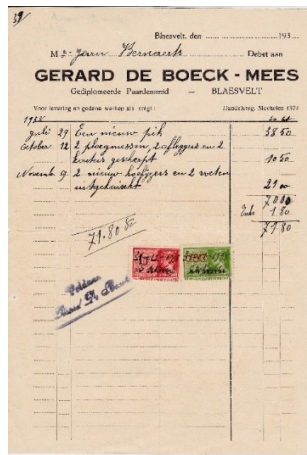

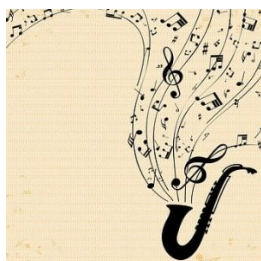
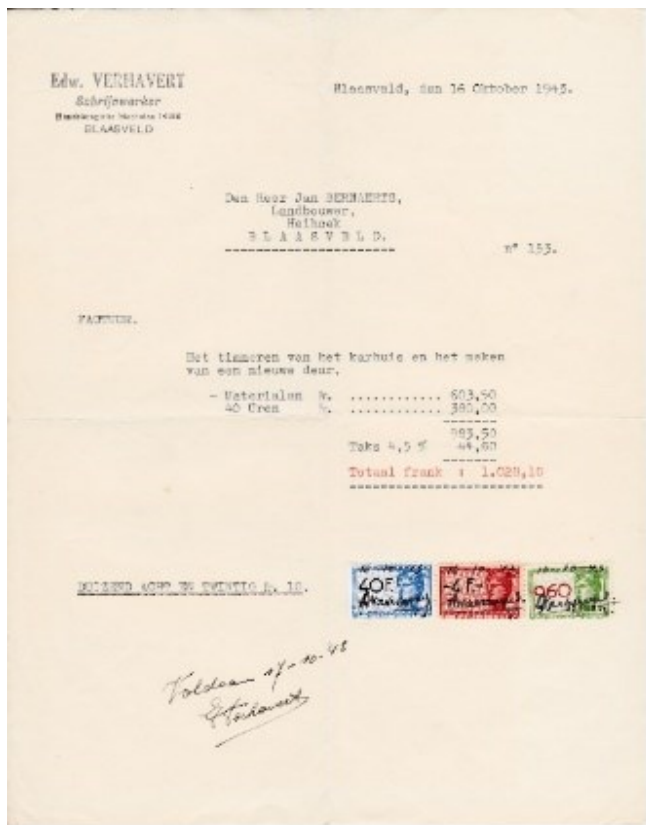
Zelfs de medische sector voor mens of dier bleef niet achter en volgde de algemene trend: docter Van Tricht Willebroek, prof. Appelmans te Leuven.

Hier zien we nu het verschijnen van kwitantiezegels, een vorm van taks of belasting voor de fiscus.

Enkele lokale voorbeelden volgen: Victor Goovaerts Heffen, Gerard De Boeck Blasveld, Werkhuizen van Thisselt, Teugels Battel, Van Hauwenis Blasveld, Louis De Smedt Blasveld en Edw. Verhavert Blasveld.

Dat klinkt als muziek in de oren...

Vrijdag 13 mei 2022 – al onze tijdschriften Vaertlinck *Contact* staan online te raadplegen/lezen voor ieder die het wenst. Men zegge het voort!

Ga naar onze website: Vaertlinck.be

Linkse kolom kies: Vaertlinck Contact online leesbaar

U ziet alle covers. Bovenaan staat 'index', hier raadpleegt u de inhoud per tijdschrift.

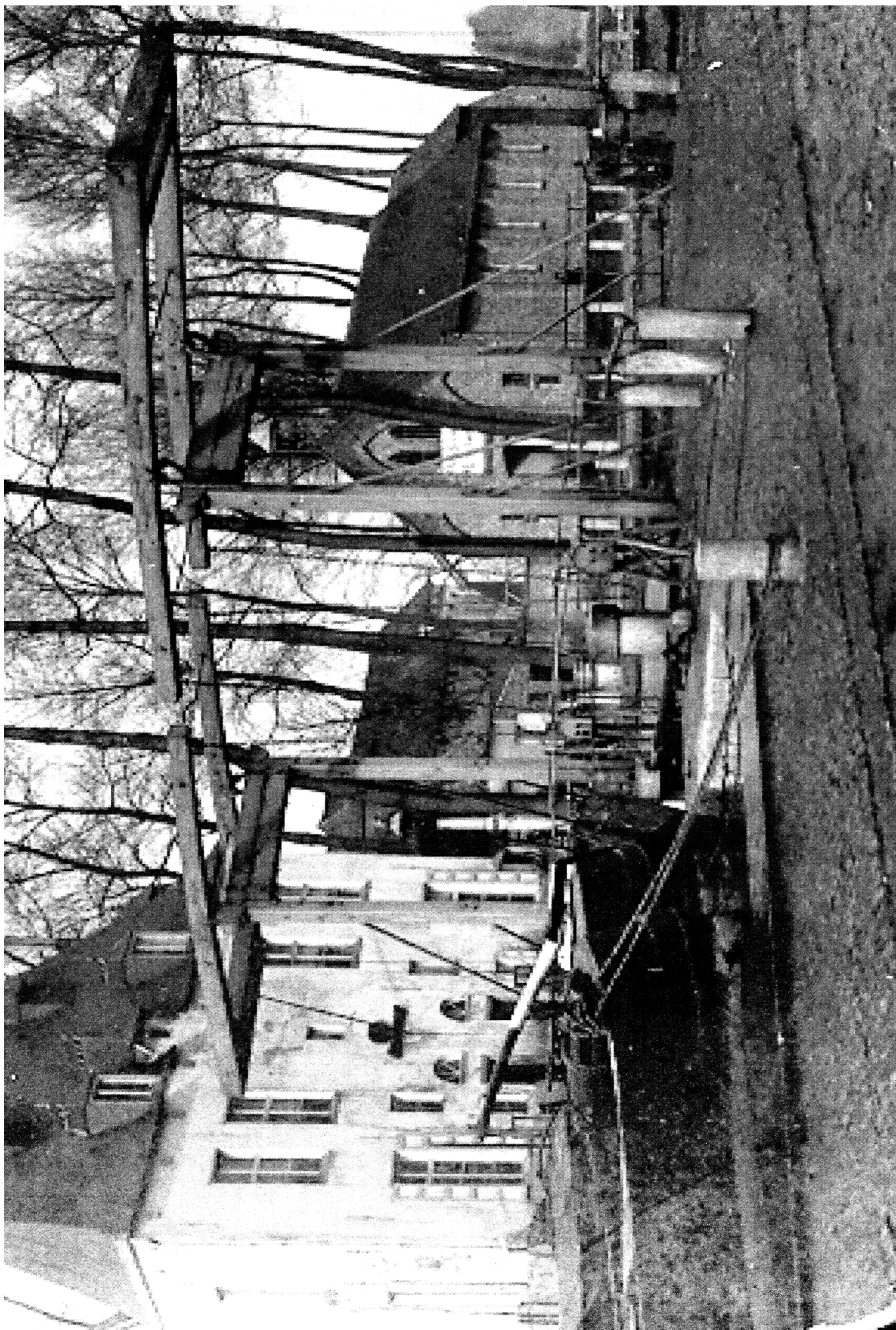
Klikt u op de cover zelf: u kan beginnen lezen... veel kijk en leesgenot gewenst!

Bent u bijgelovig? Wij alvast niet!

Vrijdag de 13de een ongeluksdag? Waar is toch de oorsprong?

Alvast één mogelijke verklaring:

Op vrijdag de dertiende oktober 1307 worden in Frankrijk alle Tempeliers op bevel van Philips de Schone gearresteerd, op grond van valse beschuldigingen. Dit was de aanleiding voor de uiteindelijke vernietiging van de Orde van de Arme Ridders van Christus en de Tempel van Salomo, beter bekend als de Tempeliers. Sindsdien is men vrijdag de dertiende blijven zien als ongeluksdag.

Het Sashuis te Klein-Willebroek en de kapel. Een wit-zwart foto uit 1912 van ongekende fotograaf.

40/45

want aan 't verleden komt geen einde...

HOE
BELGIË
OVERLEEFDE...

6

VAN BEZETTING EN BEVOORRADING

Brood en Spelen! De Romeinse tirannen hielden het volk daarmee zoet. Spelen wilde de bezetter zoveel mogelijk gunnen aan de Belgen. Helaas konden de Duitsers niet hetzelfde doen met het brood. Een lege maag heeft echter geen oog voor de verlokkelijke zangen van de nazistische propaganda, alle spel ten spijt. Toch zijn er bezigheden en activiteiten die zich in de gunst van het publiek kunnen verheugen...

LANG ZULLEN WE LEZEN!

Veel mensen blijven gewoon thuis en ontdekken de wereld van het boek. Nooit werd er zoveel (voor)gelezen als tijdens de lange

oorlogsjaren en nooit werden de bibliotheken zo druk bezocht. Vlaamse auteurs staan in de belangstelling. Aan de lopende band worden

werken ontleend van Stijn Streuvels, Felix Timmermans, Ernest Claes, Maurice Roelants, Gerard Walschap... . In de intimiteit van het boek tracht men de dagelijkse beslommeringen te vergeten.

Boeken worden dus verslonden, maar ook kranten. Praktisch is de oplage van de dagbladen ongewijzigd. Hierbij gaat de interesse (vanzelfsprekend) vooral uit naar de berichten over de rantsoenering, de culinaire en vestimentaire raadgevingen maar ook de sport. Men glimlacht even ongelovig wanneer in blokletters wordt aangekondigd dat de 250 000ste vrijwillige arbeider naar Duitsland is vertrokken en men ergert zich wanneer men leest dat de Duitsers nà een sabotage daad of een aanslag op een lid van de Wehrmacht, een aantal gijzelaars heeft laten gevangen nemen.

Krantenartikels met propagandistische inslag worden overgeslagen of sceptisch bekeken.

Na de Duitse inval van 10 mei 1940 hadden de kranten geleidelijk hun publicaties gestaakt. De Duitsers hebben er echter naar gestreefd zo vlug mogelijk het dagbladwezen in het bezette België weer op gang te brengen. Weliswaar werden alle kranten onderworpen aan Duitse controle. De zogenaamde "Propaganda-Abteilung", die deel uitmaakte van het militair bestuur, stond in voor de organisatie en structurering van het Belgisch dagblad en regelde de censuur (waardoor kranten sterk op mekaar begonnen te lijken), gaf toelating tot het oprichten van kranten, bepaalde de oplage en controleerde de verkoopprijs en distributie.

Dat betekende niet dat alle krantenlezers sympathiseerden met de ideeën die door de gecensureerde pers naar voor werden gebracht.

Men bleef zich gewoon uit nieuwsgierigheid een krant aanschaffen. Men zocht in deze pers gewoon naar praktische informatie en bovendien betekende het een vorm van ontspanning. De dictatoriale perspolitiek die de Duitsers oplegden, remde echter een degelijke informatiepers af.

Men kan de dagbladen die tijdens de bezetting van de pers rolden, rudimentair als volgt indelen:

1. Oude dagbladen: -uit overweging van ideologische politiek uitgegeven (*Volk en Staat (VNV), Le Pays réel (REX)*).

-uit overweging van aanwezigheidspolitiek uitgegeven (*Het Algemeen Nieuws (oplage: 140 000ex.), Het Nieuws van de Dag, De Dag, De Gentenaar, De Landwacht*)

2. Gestolen bladen: werden tegen de wil van de eigenaars of in stilzwijgende of gedeeltelijke overeenkomst met de eigenaars uitgegeven. (*Het Laatste Nieuws (oplage: 160 000ex.), Vooruit, La Nation Belge, Le Soir (oplage 250 000ex), La Gazette de Charleroi*)

3. Nieuwe bladen die in nauwe samenwerking met de Duitsers werden uitgegeven: *Het Vlaamsche Land, De Gazet (DEVLAG), Le nouveau journal, Le Travail, La Légia, L'Avenir (REX)*.

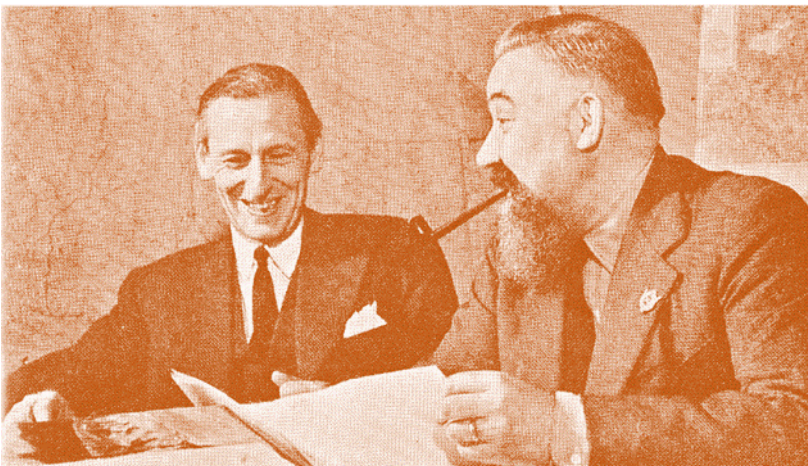
Doorgaans kenden de kranten die sterk gebonden waren aan één der collaborerende groepen, weinig succes.

De zwakke overtuigingskracht van de collaboratiepers was het gevolg van de censuur en het succes van de clandestiene informatiebronnen (sluikpers) die vaak het leugen-

achtige karakter van de pers aan de kaak stelden. Bovendien was er de uitzichtloze militaire situatie van Duitsland (die reeds in 1943 merkbaar was) en de steeds slechtere ravitaillering die ongetwijfeld de overtuigingskracht van de collaborerende pers psychologisch ondermijnd hebben.

HIER LONDEN!

En 's avonds, wanneer het uur van de Belgische uitzendingen van Radio Londen is aangebroken, worden deuren en vensters zorgvuldig gesloten en kruipt men zo dicht mogelijk bij het radiotoestel. Het verbod van de bezetter de Engelse radio te beluisteren, wordt veronachtzaamd maar men blijft toch op zijn hoede, want overal heerst wantrouwen en achterdocht... .

Jan Moedwil, pseudoniem van **Fernand Geersens** (1895-1959) (*rechts op de foto*) was in Vlaanderen de stem van Radio België, de zender van de Belgische Nationale Radio Omroep (BNRO) die vanuit Londen opereerde. Steeds besloot Moedwil met dezelfde toch ietwat merkwaardige slagzin: *“Wij doen ons best, zonder er op te boffen, toch krijgen we ze wel, de moffen!”*

Victor de Laveleye (*links*) was zijn tegenhanger en die verzorgde de nieuwsbulletins voor het Franstalig landsgedeelte.

COME AND KISS ME

Wanneer men even uit de dagelijkse sleur wil treden, gaat men naar de bioscoop, concert of cabaret. Weliswaar mist men tijdens de pauze het ijsje, de wafel, de chocolade... maar het is er tenminste warm, tenzij het kolen- en/of gasgebrek daar anders over beslissen.

Voor een korte vlucht in de wereld van dromen en fictie neemt men de Duitse bioscooppropaganda er onverschillig bij.

Cabaret en bioscoop doen een beroep op Franse producties. Op de affiches treft men de namen aan van Jean Murat, Charles Trenet... . Maar uiteraard wordt de markt ook overspoeld met Duitse producties; Heinz Röhmann, Theo Lingens, Zarah Leander, Marika Röhl... zijn de grote namen die de Amerikaanse sterren Shirley Temple, Greta Garbo, Errol Flynn, Charlie Chaplin en anderen van het grote scherm verdrongen hebben.

Radio en grammofoon spuien Duitse schlagers. Orkesten spelen de succesnummer van Peter Kreuder en met neuriet het overbekende 'Lily Marleen'. Naar verluidt is dit ook een hit bij de Engelse soldaten... .

Ook het theaterleven bloeit zoals nooit tevoren en de wereld van de 'ernstige muziek' is bijzonder actief. Overal in het land worden concerten met vaak hoog artistiek gehalte georganiseerd. Op de affiches prijken natuurlijk Wagner, Mozart, Richard Strauss, samen met Vlaamse componisten.

In 1940 verscheen in de Amerikaanse bioscopen Charlie Chaplins legendarische parodie "The Great Dictator". In die film wordt Adolf Hitler, die op dat moment zijn Duitse oorlogsmachine over Europa laat walsen, op de hak genomen. De film was –uiteraard- verboden in Nazi-Duitsland en de bezette landen in Europa.

Volgens de overlevering zou Hitler hem toch twee keer gezien hebben. Wat hij van de film zelf vond, blijft een mysterie maar het lijkt onwaarschijnlijk dat hij de film grappig gevonden zou hebben...

VOOR DE SPORT...

Veel wordt gesproken en geschreven over de culturele opvoeding en verheffing van het Vlaamse volk, maar voor de gewone burger blijft de sport de ontspanning bij uitstek! Zeer vlug na de inval wordt weer aan sport gedaan. Het wielrennen, de sporttak in Vlaanderen, floreert zoals nooit tevoren. Men dweept met Poeske Scherens, Achiël Buysse, Stan Ockers, Brik Schotte, Rik Van Steenberghe en nog vele anderen... .

Ook de populariteit van de voetbalsport is enorm gestegen. Honderdduizenden scharen zich rond de voetbalvelden waar ze tegen weinig geld enkele vitaminen goede lucht en ontspanning kunnen opdoen. Naast het competitieverband worden in de zomer eveneens op het platteland voetbaltornooien onder de lokale clubjes georganiseerd met boeren en smokkelaars als vrijwillige sponsors.

Bekende voetballers uit grote ploegen aarzen dan ook niet om het plaatselijk elftal te versterken.

Wie zou er nee zeggen tegen premies die bestaan uit boter, spek, aardappelen en bloem?

Zelfs de bokssport kent een bloeiperiode met o.m. Gustaaf Roth, Karel Sijs, Felix Wouters (*bijgenaamd den Tisj*) en nog vele anderen... .

Paarden- en hondenkoersen kunnen zich eveneens op grote belangstelling verheugen. (Nieuwe) rijken, smokkelaars en oorlogswokeraars goochelen daar met biljetten van duizend frank.

Maar het zijn beroerde tijden voor de duivenmelkers die hun sport moeten opgeven. Niet alleen zijn vluchten immers door de bezetter verboden en is het voeder slecht, schaars en duur maar bovendien hebben heel wat liefhebbers hun trouwe bestjes noodgedwongen tot de kookpot moeten veroordelen... .

Brood en Spelen, het eeuwenoude thema van de mensheid is actueler dan ooit in deze zware oorlogstijd!

(wordt vervolgd: Oorlogswinter)

Vrije bewerking naar 'België in de Tweede Wereldoorlog' (Uitg. de nederlandse boekhandel). Met toestemming tot bewerking en publicatie voor Vaertlinck Contact van de huidige Uitgeverij Pelckmans Uitgevers.

Andere geraadpleegde bronnen:

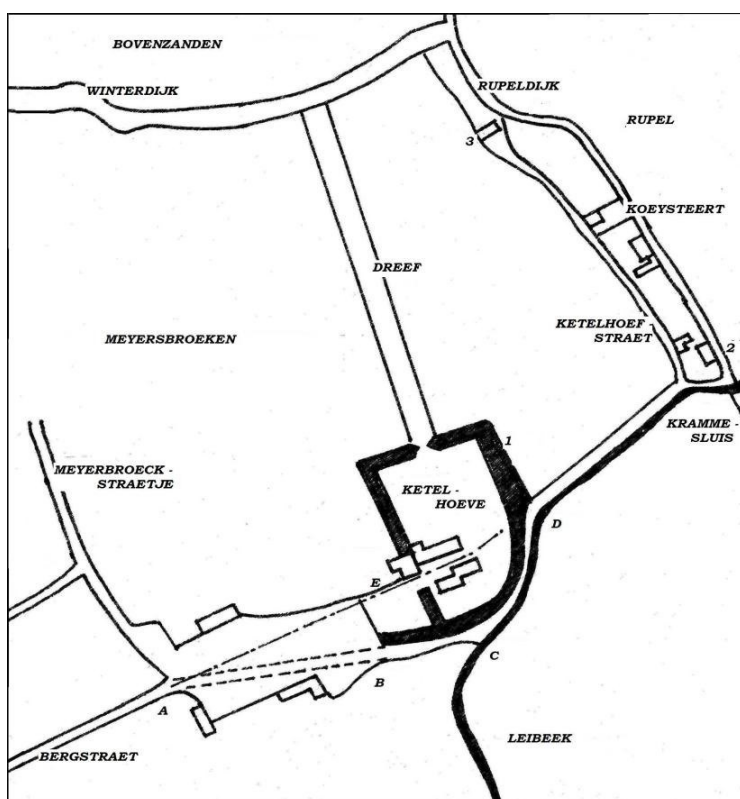
-Fotomateriaal uit 'Hoe België wereldoorlog II overleefde.'

-belgiumwwii.be

-encyclopedische gegevens

Ward Goossens

Gewezen speelhof en hoeve

De Ketelhoeve rond 1810. ABCD: oude Kleine Bergenstraat, AED: huidig traject. (1): hofgracht. Reconstructie naar Ceurvorstkaart (A. Verbeeck).

Een belangrijke hoeve op de Kleine Bergen in Heindonk was de "Ketelhoeve" die in 1866 omgevormd werd tot "Prinsenhof" (vandaag Kleine Bergen nr. 12A en nr. 14 met bijbehorende schuur). Het goed was vóór het rampjaar 1579 een omwaterd kasteel of speelhuis met boomgaard, 14 bunder beemd en 7 bunder bos en land¹. Vóór ongeveer 1600 noemde men het in de archieven toen "t Hof ten Berghe", "Hof van Bergen" of "Hof Reybergen", dit laatste waarschijnlijk een verkeerd geschreven "Hof Kleynbergen". De hofgracht had de vorm van een rechthoek van 150x100m, langs de oostzijde afgeschuind door de Leibeek en de oude weg naar het veer naar Rumst. In de 18de eeuw werd tussen het hof en de bi-

¹ Schepenregister Rumst

nen- of winterdijk van de Bovenzanden een dreef aangelegd. Op de Ferrariskaart van rond 1775 werd het goed aangeduid als *campagne* (buitenverblijf) 'de Ketel'. Op de Ceurvorstkaart² van 1810 heeft men het zelfs over *château*. Al van vóór 1775 bestond het goed uit vier gebouwen, twee ten westen van de huidige Kleine Bergenstraat en twee ten oosten. Deze configuratie is blijven bestaan tot het midden van de 19de eeuw. Op de Van Der Maelekaart van 1846 is nog alles intact maar op de Poppkaart van 1858 is slechts een overblijfsel van de hofgracht te zien langs de kant van de Leibeek. Dit overblijfsel is blijven bestaan tot 1903 waarna het gedempt is bij de rechtekking van de Kleine Bergenstraat. Hoewel volgens de Poppkaart de dreef nog bestaat, is de verbinding ervan met het hof verbroken.

Zeker van vóór 1543 behoorde het goed tot de bezittingen van Jacob Imbrechts (†1547), lid van een Mechelse koopmansfamilie die van Keulen afkomstig was. Hij was getrouwd met Catharina Caluwaerts (†1533), dochter van huidenvetter Pieter Caluwaerts (†1515) en van Magdalena Roelants (†1509). Jacob was schepen van Mechelen voor de drapperie (laken- gilde). Na zijn overlijden vielen zijn Heindonkse bezittingen aan zijn dochter Elisabeth. Deze laatste had haar lot verbonden aan dat van Augustijn Weyns, eigenaar van de Heindonkse hoeve en speelhuis *De Bocht*. De zoon van het koppel, namelijk Jacques Weyns, deed rond 1580 de Heindonkse bezittingen van zijn ouders en schoonouders van de hand. De troebelen verbonden aan de opstand van de Nederlanden en meer bepaald de trieste situatie waarin Heindonk verkeerde na de onderwaterzetting in 1579, deed Weyns ertoe besluiten het Hof ten Berghe, de latere Ketelhoeve, te verkopen. Wie rond 1580 de koper was is nog onzeker. Met zekerheid weten we dat een Giovanni Tibanti, zoon van Alexandro Tibanti (°1540-1550 †1600) en van Rutitia Lanfranchi (°1585 †ca 1626), rond 1605 eigenaar van het Hof ten Berghe was. Giovanni was kapitein en later zelfs kolonel in zowel de keizerlijke als in de Spaanse krijgsmachten tijdens de zogenaamde Dertigjarige en Tachtigjarige oorlogen. Hij was een telg uit een Italiaans handelarengeslacht (Pisa) dat ook actief was in Antwerpen. Giovanni huwde Maria Balbani (°1584 x voor 1616 †ca 1626), een telg uit een ander bekend Antwerps koopliedengeslacht uit Lucca. Zij was dochter van Cesare Balbani (†tussen 1595 en 1614) en van Anne Gallo (†ca 1604 voor 1618), vrouwe van Basel. De Balbanis hadden destijds handelsposten in Lyon, Genève en uiteraard Antwerpen. De hoofdzetel van de familie bevond zich in thuishaven Lucca. De Balbaniclan was actief in handel en verzekeringen. Zo was het Suikerhuys op de Suikerrui in Antwerpen in 1545 gesticht door 'Giovanni Balbani de oude', grootvader van Maria Balbani. Het etablissement, dat bleef bestaan tot 1887, was de eerste suikerraffinaderij van de Nederlanden. De moeder van Giovanni Tibanti was Rutilia Lanfranchi, dochter van Giovanni Filippo Lanfranchi (†ca. 1490), ambassadeur van Pisa bij de Medicis in Florence, en van Catarina del Lante (†Pisa 1565). Rutilia was bovendien de zuster van Carlo Lanfranchi die op het einde van de 16de eeuw in een proces tussen de heer van Rumst en de ingezetenen van Heindonk en Willebroek genoemd werd als de belangrijkste grondbezitter van deze gemeenten. Voortgaand op de duidelijke aanwezigheid van de Lanfranchis in Heindonk zou men kunnen besluiten dat de Ketelhoeve langs deze familie in het bezit gekomen is van het koppel Tibanti-Lanfranchi. Dit zou dan betekenen dat Giovanni Tibanti langs zijn moeder bezitter van de hoeve werd. Het meest voor de hand liggende scenario nochtans is dat Giovanni gewoon van zijn vader Alexandro erfde. Zijn vader was één van de vele Italiaanse kooplui die actief waren in het Ant-

² Landmeter Ceurvorst was de broer van de toenmalige maire van Heindonk.

werpen van de 16de en 17de eeuw. Vanaf 1605 komt de naam Tibanti in elk geval regelmatig voor in documenten betreffende het domein. Rond die tijd moet ook de naamsverandering van het goed gesitueerd worden. Immers van *'hof van plaisantie'* was het goed verlaagd tot louter hoeve. Hof ten Berghe werd dus Ketelhoeve. Op het erf stonden destijds twee gebouwcomplexen, één ten oosten van de huidige Kleine Bergenstraat en één ten westen.

Een gearrangeerde combinatie van de rijke Tibanti familie met de Balbanis kon normaal gezien niet anders dan succesvol zijn. In het eerste kwartaal van de 17de eeuw echter had het koppel Tibanti-Balbani het even moeilijk. Jonker Jan 'Giovanni' Tibanti en echtgenote Maria Balbani hadden rond 1630 een hypotheek van 8.000 gulden tegen 500 gulden per jaar (6,25%) genomen op de hoeve. Normaal moest die in 1639 volledig afgelost geweest zijn maar de betalingen waren in 1639 gestopt zonder het kapitaal terug te storten. In 1665 begon een proces tussen de schuldeisers en de erfgenamen van het koppel Tibanti-Balbani waarbij de laatste weigerden te betalen en de eersten reageerden met een beslag op de Ketelhoeve. In 1670 werd nog altijd geprocedeerd bij de Raad van Brabant. De erfgename in kwestie was dochter Maria Isabella Tibanti (†na 1663), gehuwd met Georges 'Joris' de Tiras (†voor 1661 na 1657)), heer van Noorderwijk en ondermeer dijkgraaf van Battenbroeck (Walem). Georges was commissarisgeneraal van de monsteringen van het 'leger ter zee'³. Hij was de zoon van de uit Wallonië afkomstige kolonel Jean 'Juan' de Tiras (°1608 †voor 1661), een bekende legeraanvoerder in Spaanse dienst die tijdens de Dertigjarige Oorlog (1618 - 1648) vooral actief was in het Rijnland maar die ook een tijd het gouverneurschap van respectievelijk Grevenbroek, Braunfels (1621-1631) en Breda waarnam. De moeder van Georges de Tiras was Margareta van Busleyden (†1661 of 1663), dochter van Gilles (†1596) en van Anne de Plaines. Georges de Tiras en Maria Isabella Tibanti hadden 10 kinderen: Jan Alfons, Engelbert Ambrosius, Constantijn Raphael, Pilippus Albrecht, Frans Nikolaas, Godfried, Maria Florentina (x Antonius Ludovicus de Terzi ca. 1675), Anne Marie en Margareta Francisca (°1655 in Mechelen) en Franciscus Nicolaus (°1657 Mechelen). Van de eerste twee is geweten dat ze kapiteins waren in de legers van "de Mogendheden", dit is een combinatie van troepen uit Spanje, Engeland, de Republiek (Holland) en Zweden, die de Franse agressie trachtten te counteren tijdens de zogenaamde Devolutieoorlog (1667-1668). Dat Jan Alfons en Engelbert Ambrosius de Tiras opgenomen werden in Hollandse infanterie-eenheden en niet in de voor de hand liggende Spaanse duidt op de zwakte van de Spaanse bezitter van de Zuidelijke Nederlanden. Processtukken uit ca. 1700 (Maria Isabella Tibanti vs. T' Serclaes) en van na 1700 (Jan Alfons de Tiras vs. Suzanna Theodore Tibanti) laten doorschijnen dat er betwistingen waren over de nalatenschap van het koppel Georges de Tiras en Maria Isabella Tibanti. Uiteindelijk was het Jan Alfons de Tiras die de Ketelhoeve erfde. Een en ander wordt nog eens bevestigd in de Heindonkse schepengriffie en diverse notarisstukken. Zo was Jan (Alfons) de Tiras onder meer getuige in 1674 bij de verlovings van Barbara De Coninck, dochter van Martinus De Coninck die toen de Ketelhoeve pachtte.

Jan Alfons de Tiras verkocht de Ketelhoeve rond 1688. Een aantal gerechtszaken betreffende de verkoop tussen Ambrosia Booms, weduwe van Gerard Vrints, gewezen keizerlijke postmeester in Bremen enerzijds en Jacques Stalins, oud-burgemeester van Mechelen anderzijds duiden op strubbelingen tussen de kandidaat kopers⁴. Tijdens de Middeleeuwen en ook later nog in het Ancien Regime

³ Hij controleert de uitgaven van de eenheden, de staat van de wapens, de aanwezige troepen versus de soldijuitgaven etc.

⁴ Raad van Brabant. Processen van particulieren. n° 4922

bestond de mogelijkheid om bij een verkoop, onder bepaalde voorwaarden, een laatste hoger bod te doen ook nadat de koop al was toegewezen. Hoe dichter men genealogisch aan de verkoper verwant was hoe groter de kans om de koop te 'winnen'. Het gebruik noemt men '*naasting*'. Wie van de twee hiervoor genoemde protagonisten in 1688 de Ketelhoeve in de wacht sleepte vraagt nog bijkomend onderzoek. Tussen de familie de Tiras en verschillende leden van de familie Booms was er zeker samenwerking geweest. Zo is een Jacobus Booms voogd geweest van de weeskinderen van het koppel Antoine Louis de Terzi en Maria Florentina de Tiras (dochter van Georges). Verder trad een Booms verschillende keren op als advocaat van Jean 'Juan' de Tiras in diens processen. Van enig verband tussen Stalins en de Tiras is in de geraadpleegde archieven weinig te vinden. We weten dat in 1712 een Clara Catharina Hillema (°1656 x1678 †1729) meter was van een kind van het koppel Laurens Boey (°Hingene 1661 †HD 1715) Van Assche die op dat ogenblik pachters waren van de Ketelhoeve. Ergens tussen 1688 en 1712 is het bezit van Booms of Stalins dus overgegaan op een Hillema. Of de overgang van een van de protagonisten rechtstreeks naar Hillema gegaan is of dat het gebeurde na een verkoop vraagt nog onderzoek. Er waren zeker sterke zakelijke banden tussen de Tiras en de Hillemas. Jietsaert (Jesse) Hillema, notaris en pensionaris (secretaris) van Mechelen, was jarenlang rentmeester van de Tirasfamilie. Hij was de grootvader van de reeds eerder vermelde Claire (Clara) Catharina Hillema.

Claire was de dochter van Egidius (Gilles) Hillema (°1626 x1653 †1697), burgemeester van Mechelen, en van Maria Van Haeften (°1629 †1707). Zij was getrouwd met Jan Baptist Mommaers (°1653 x1678 †1711), aalmoezenier en Heilige Geestmeester van de O.L.V. parochie van Mechelen. Hij was de zoon van Martin Mommaer(t)s (°1604) en van Anne Caut- hals. De hoeve gaat achteraf over op dochter Anna Maria Mommaers (°1682 x1702 †1718), die gehuwd was met Martinus De Meester (°1671 x1702 †1731), zoon van Petrus De Meester (°1626 x1657 †1691), heer van Ravestein, en Catharina De Drijver (°1635 x1657 †1688). Martinus was deken van het Mechelse vissersambacht.

Peter De Meester

Catharina De Drijver

Dochter Claire Catherine De Meester (°1711 x1745 †1774) volgt haar ouders op als eigenares van de Ketelhoeve. Zij was gehuwd met Pierre Jean Wouters (°1709 x1745 †1765) '*conseiller pensionnaire*' (secretaris) van Mechelen en tevens advocaat bij de Grote Raad. Hij was zoon van Jean (°1665) en van Marie Isabelle de Barlet (dit de Beaufort de Barlet). Claire Catherine overleed in "*sa maison de campagne à Heyndonck*" in 1774 wat bewijst dat de hoeve toen duidelijk én hoeve én speelhuis was. Het koppel was zonder kinderen gebleven en de volledige erfenis waaronder dus de Ketelhoeve ging

bij haar dood in 1774 naar Claire's zuster, Anne Marie (°1713 x1745 †1777). Deze laatste was getrouwd met Pierre Antoine Hillema (°1712 x1745 †1781), zoon van Chrétien (°1667 †1726), heer van Audemberg, en van Jeanne Brandts (°1672 †1747). De families De Meester en Hillema hadden al sinds generaties interfamiliale huwelijken gekend. De verbintenis tussen Anne Marie en Pierre Antoine was voor de hand liggend geweest. De dochter van het koppel, Claire Anne (°1757 x1786 †1835), gehuwd met Joannes Carolus Nelis (°1748 x1786 †1834), zoon van Cornelius Franciscus (x1747 †1749) en van Barbara van Slabbeek (x1747 †1783), erfde in 1781 niet alleen de Ketelhoeve maar ook de heerlijkheden Swyveghem⁵ en Terbeek⁶, een titel die al vlug overging op haar echtgenoot. Joannes Carolus Nelis, in 1786 ridder benoemd door Jozef II, was de halfbroer van de bisschop van Antwerpen. Hij was raadsheer bij de Grote Raad en in 1790 burgemeester van Mechelen. Zoals zijn broer, de bisschop van Antwerpen Cornelius Franciscus Nelis, was hij medestander van degenen die afscheiding van Oostenrijk preekten. Al heel vlug kwam er schisma tussen Van der Noot en Vonck, de hoofdmannen van de revolutie. In een vergadering in Brussel, samengeroepen om de brokken te lijmen, werd het *district Mechelen* – ongeveer het huidige arrondissement - vertegenwoordigd door ridder Carolus Nelis van de Heindonkse Ketelhoeve. Overigens was deze ook een van de ondertekenaars van het *Tractaat van vereeniging ende oprechtinge van het Souverijne Congres der Vereenigde Neder-*

Corneel Frans Nelis

landsche Staeten van januari 1790. Jean Charles Nelis kreeg internationale bekendheid als *pomoloog*, teler van nieuwe fruitrassen. Zijn peer *Winternelis* wordt ook vandaag nog wereldwijd aangeplant. 'Bonne de Malines' en 'Beurré de Malines' zijn varianten van hetzelfde ras. Mogelijk is dit perenras ontstaan in de boomgaard van de Ketelhoeve in Heindonk. Joannes Carolus overleed in 1834. Het domein ging over op zijn zoon namelijk ridder Jan Carolus Bernard Marie Nelis (°1785 †1862). Na de dood van deze laatste maakten de erfgenamen een akkoord met het Heindonks gemeentebestuur waarbij de laatste afzagen

van het weiderecht dat de gemeente nog had op de vroegere 'gemeyne'⁷ van de Ketelhoeve en waarbij de familie beplantingsrecht kreeg langs de dreef van de hoeve naar de winterdijk van de Bovenzanden. Kort na 1863 hebben de erfgenamen Nelis echter besloten om de Heindonkse bezittingen te verkopen aan prins Eugène François Charles Lamoral de Ligne d'Amblise (°1804 †1880). Eugène was de 8ste prins van Ligne, ridder van het Gulden Vlies, prins van het Heilige Roomse Rijk, prins van Amblise en Epinoy en uiteindelijk grande 1ste klas van Spanje. Hij was gedurende 27 jaar voorzitter van de Belgische senaat. Eugene François was de zoon van prins Louis Eugène de Ligne (°1766 †1813) en van gravin Louise van der Noot de Duras (°1785 †1863). Eugène François liet in 1866 de gebouwen van de Ketelhoeve vervangen door de huidige. Tegelijk liet hij de omwalling van de hoeve vullen met de resten van de sloop van de andere gebouwen die op de site aanwezig waren (zie Ceurvorstkaart). Na de werken kreeg het goed ook een andere naam: *Prinsenhof*. Op de scheidingslijn tussen het huidige Huize Sparrebos en de rest van de Kleine Bergen vindt men nog altijd een scheidingspaal die het begin van de bezittingen van de Ligne aanduidt. Het Prins-

Eugène François de Ligne

⁵ Deel van de vroegere gemeente Muizen (buurt van Mechelen).

⁶ Heerlijkheid in Zemst

⁷ Stuk gemene grond dat toebehoorde aan de gehele gemeen- te/parochie. Ieder kon er zijn/haar vee op laten grazen.

hof kreeg terug de functie van afspanning die het ook al had gehad tussen ongeveer 1600 en het midden van 18de eeuw, het moment waarop de hoeve opnieuw buitenverblijf werd. Tijdens die peri-

Hedwige Lubomirska

ode was de Ketelhoeve overigens een van de plaatsen waar regelmatig gerecht gehouden werd of waar notarisakten werden opgetekend. Na de dood van Eugene François De Ligne viel het Prinsenhof aan prins Edouard de Ligne, zoon uit het derde huwelijk van Eugene François dat hij had met de Poolse prinses Hedwige Lubomirska (°1815 x1836 †1895), dochter van Hendryk Ludwik en van Theresa Czartoryska. Edouard volgde vanaf zijn twintigste lessen aan de katholieke universiteit van Dublin. In 1860 had de 21 jarige Edouard zich bij het pauselijke leger gevoegd als Belgische zouaaf. Hij had de oproep beantwoord van

paus Pius IX die alle ongetrouwde katholieke jongelingen vroeg om zich vrijwillig te melden bij het regiment van Pauselijke Zouaven. Tijdens de strijd om de eenmaking van Italië moest de toenmalige Kerkelijke Staat zich verdedigen tegen de oprukkende troepen van Garibaldi. De Ligne was onder andere aanwezig in de slag van Castelfidardo waar hij persoonlijk de pauselijke generaal

Prins Edouard de Ligne

Pimodan bijstond toen deze sneuvelde. Hij werd later gedecoreerd als *Commandeur in de Orde van Pius IX* en ontving ook de pauselijke medaille *Pro Petri Sede*. Eduard de Ligne trouwde in 1866 met de Engelse lady Augusta Theodosia Mary Cunyngham (°1844 x1866 †1872), dochter van sir David Thurlow Cunyngham 6de baronet van Milncraig en van Anne Meade. Eduards echtgenote stierf in Londen op 28 jarige leeftijd na een huwelijk dat kinderloos bleef. Waarschijnlijk heeft Edouard na de dood van zijn vrouw Engeland verlaten en heeft hij zich teruggetrokken op het landgoed dat de familie bezat in La Neuville in de omgeving van Hoei. Hij zou trouwens lang het burgemeesterschap van La Neuville waarnemen. Eduard de Ligne

Generaal Pimodan

(°1839 x 1874 †1911) huwde in 1874 de Duitse prinses Eulalie zu Solms Braunfels (°1851 x 1874 †1922), dochter van Karl (°1812 †1875) en van prinses Sophie von Löwenstein-Wertheim-Rochefort (°1814 †1876). De vader van Eulalie, een Oostenrijks-Hongaars luitenant-veldmaarschalk, was een van de vroege kolonisators van Texas, Hij was commissaris generaal van het Mainzer Adelsverein, een sociëteit van edelen die geïnteresseerd waren in het ontsluiten van delen van het toen onafhankelijke Texas. Karl zu Solms Braunfels ging in 1845 zelf naar Amerika op het moment dat Texas zich aansloot bij de Verenigde Staten. Hij wilde het tot stand komen van de nederzetting persoonlijk in goede banen leiden. De prins was misschien een goed militair maar niet direct een boekhouder van niveau! Onder zijn leiding had de stichting constant geldgebrek en hij heeft op de duur de leiding moeten afstaan aan John Meusebach die uiteindelijk de kolonisatie idee tot een goed einde bracht. Karl zu Solms gaf wel zijn naam aan de nieuwe kolonie namelijk New Braunfels in de buurt van San Antonio⁸ Edouard de Ligne van zijn kant hield zich, buiten zijn besognes in La Neuville, vooral bezig met aanwezig zijn in comités ter bevordering van kunst en sociale werken. Zo was hij

Prinses Eulalie Marie zu Solms Braunfels

ondermeer lid van de l' Union Littéraire Belge en medestichter van een comité voor slachtoffers van overdreven onderbetaling in de industrie.⁹ In 1914 erfde Albert Eduard Eugène Lamoral de Ligne (°1874 x1906 †1957) het Prinsenhof. Hij was gehuwd met Marie Louise Calley Saint Paul de Sinçay (°1885 x1906 †1968), dochter van Gaston (°1854 x1880 †1938) en van Hélène Bloudoff (°1861 x1880 †1932). Albert had een goede keuze gemaakt. Marie Louise was immers de dochter van de directeurgeneraal van de Vieille Montagne, destijds de grootste zinkproducent van Europa. Zijn schoonvader was een fanaat van de paardensport en nam in 1900 voor België voor deze sport deel aan de Olympische Spelen in Parijs. Albert Eduard de Ligne startte zijn diplomatieke loopbaan in de diensten van de Kongo Vrijstaat van Leopold II, waar hij onder andere de eerste Kongoreis van kroonprins Albert organiseerde. Wanneer Kongo overgenomen werd door de Belgische Staat verhuisde de Ligne naar het Ministerie van Koloniën. Albert Eduard was tussen WO I en WO II ambassadeur voor België in o.a. de Verenigde Staten van Amerika, Nederland en Italië. Rond 1925 investeerde hij samen met zijn neef in enkele koffieplantages in Belgisch Congo. De familie de Ligne had van de Belgische regering concessies gekregen in Idjwi in het oosten van de Kivuprovincie. De fondsen voor zijn investering haalde hij onder meer uit de verkoop van een deel van zijn vast goed in België. Het Heindonkse Prinsenhof was één van de immobiliën die hij van de hand deed. Boer Van Der Meulen zag in 1925 zijn kans schoon want hij kon als pachter immers het laatste bod doen bij de verkoop. Het Prinsenhof en bijhorende gronden werd nu eigendom van de boer die er ook zijn brood mee verdiende. Lodde Vermeulen zou, samen met zijn echtgenote Maria Celestina 'Celle' Saerens, tot een stuk in de 20ste eeuw de hoeveherberg uitbaten. Bij speciale gelegenheden werden er voor de Heindonkse

De familie Van Der Meulen-Saerens in de tuin van de hoeve- herberg. Foto van tijdens de Eerste Wereldoorlog.

⁸ Het huidige New Braunfels in Texas had in 2019 ongeveer 90.000 inwoners. Oudere inwoners spreken er nog altijd een mengtaal: "Texas-Duits".

⁹ De Nieuwe Geschiedenis van België, p.743 (Michel Dumoulin)

parochianen van tijd tot tijd toneelvoorstellingen gegeven in de gelagzaal of in de schuur van de hoeve. Van Der Meulen was ook degene die uiteindelijk alle bedrijvigheid in het Prinsenhof stopzette. Met het overlijden in 1941 van de echtgenote van de boer was het besluit vlug genomen. De gronden van het bedrijf werden verkocht maar de hoeve zelf bleef nog een tijdje in gebruik door de boer en enkele ongetrouwde kinderen. De kinderen hadden geen interesse in het verder zetten van het boerenbedrijf noch van de afspanning. De bijgevoegde familiefoto toont onder andere Rosalia Van Der Meulen (meisje onder de bovenste rij). Zij is de grootmoeder van Bart Somers, burgemeester van Mechelen, minister in de Vlaamse regering (2020-) en Ministerpresident van die regering in (2003-2004). Na het vertrek van de familie Van Der Meulen is het hof omgevormd tot een 'gewone woonst annex schuur'... weliswaar met een lang en oud verleden. De huidige bewoners van het pand hebben heel wat herstellingen uitgevoerd die het geheel terug (min of meer) in de staat van 1866 brachten.

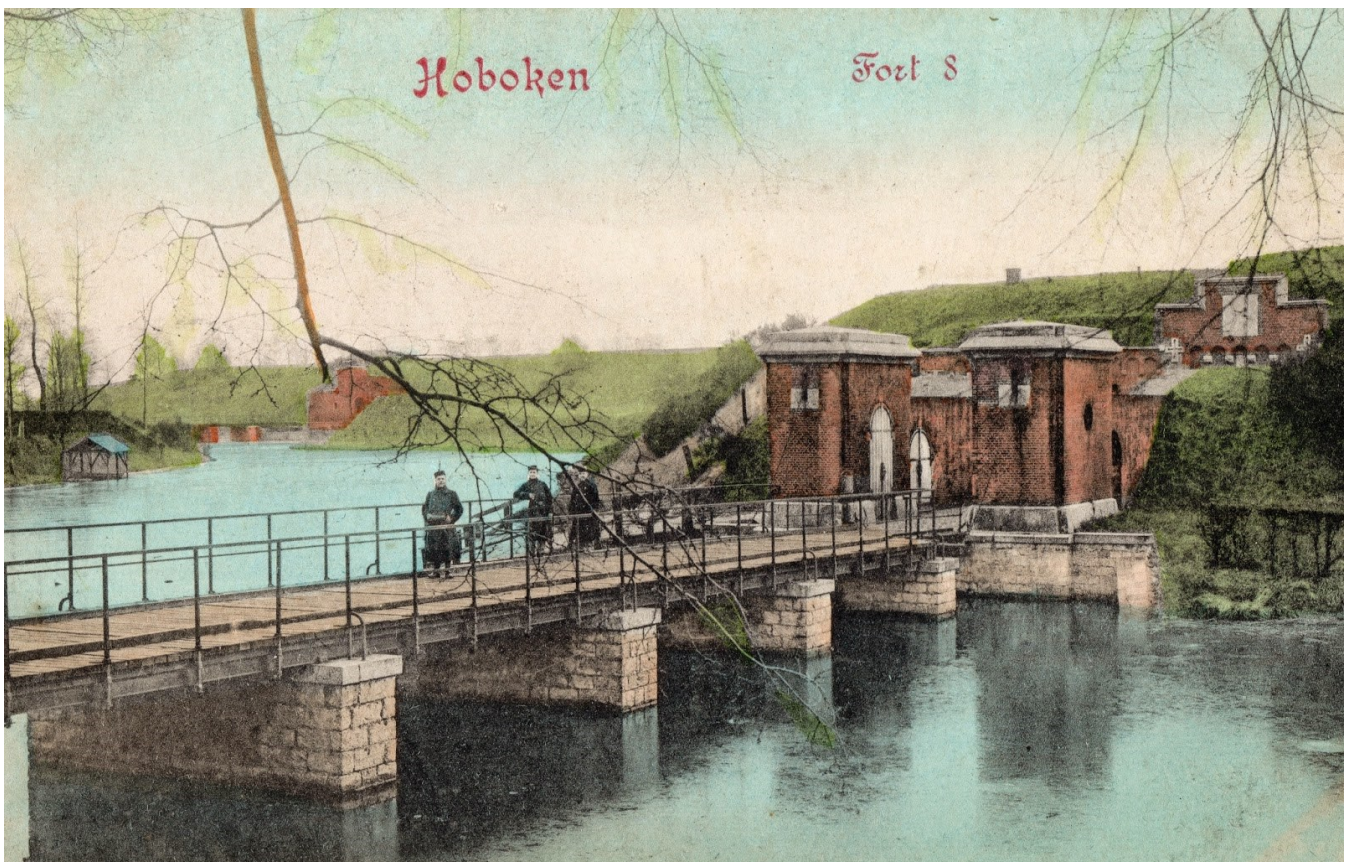
Alfons Verbeeck, Heindonk, 2 februari 2021

Soldaat uit Tisselt sterft op gruwelijke wijze

In de nacht van donderdag 27 op vrijdag 28 september 1928 rond één uur, werd de bevolking van de zuidkant van Antwerpen en omliggende gemeenten, plots uit hun slaap opgeschrikt door herhaald geknal. Het waren geen gewone knallen, maar luide knallen van ontploffingen.

Onmiddellijk snelden vele personen buiten de straat op, of gingen via hun dakvenster een kijkje nemen, toch was er niets onmiddellijk te zien, niettegenstaande het geknal voortduurde.

De verklaring, of de reden van de knallen bleef niet lang op zich wachten, er was een verschrikkelijke ontploffing aan de gang, van munitie die opgeslagen was in de magazijnen van het leger, gelegen aan Fort 8 te Hoboken.

Sommigen gingen toen ze dit nieuws vernamen richting Hoboken. Dichtbij het bewuste fort toegekomen, werd hun de weg versperd door schildwachten, die hadden plaatsgenomen op alle toegangswegen richting het fort om elke doorgang te verhinderen. Enkele journalisten lukten er toch in nabij de plaats van de ramp te komen. Hier troffen ze Kolonel Van Perck aan, bevelhebber van het groot legerpark, onder wiens bevoegdheid deze forten en depots stonden. Waren ook ter plaatse de kapiteins Cooreman, Collin, Sohier, luitenant Devos, legerdokter Neuray, de pastoor van Hoboken en de burgemeester van Hoboken.

Na een weinig aandringen gaf de kolonel een korte uitleg van wat er voorgevallen was.

Wat was er gebeurd?

Donderdagavond was alles rustig en waren de 150 manschappen van de 5e batterie, die hier gelegerd zijn in een zestal houten barakken, naar bed gegaan, toen rond één uur het vuur uitbrak in een stapelplaats van munitie, waar een duizendtal obussen, welke aan de Duitse bezetter toebehoord had-

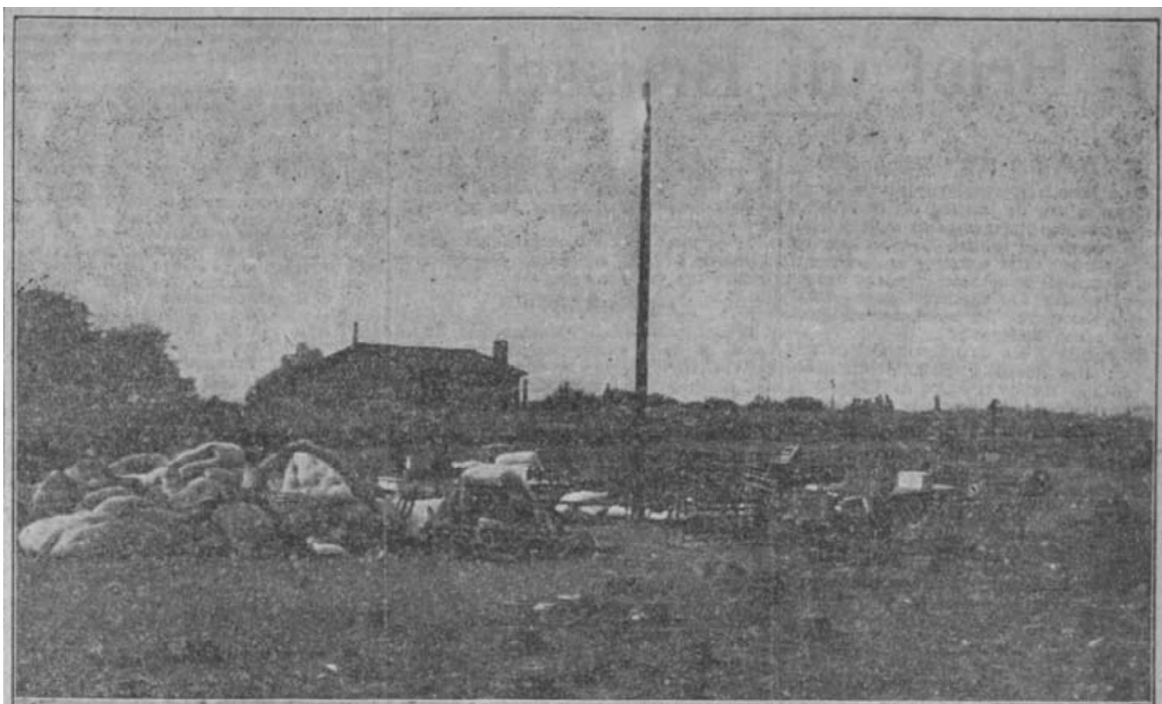
den opgeslagen lagen. Deze stapelplaats stond op enkele honderden meter afstand van de slaapplaatsen. Onmiddellijk werd er alarm geslagen en te midden van het geknal van de ontploffingen werden de soldaten gewekt, die zich spoedden naar de plaats van het onheil.

Dankzij het moedige optreden van verschillende soldaten, beperkte het onheil zich tot één munitiedepot, dat in de vlammen opging en waarvan al de obussen achter elkaar met een hels lawaai tot ontploffing kwamen. Van dit lawaai werd natuurlijk de ganse bevolking opgeschrikt.

Terwijl al de soldaten zich inspanden om het vuur onder controle te krijgen en om verder onheil te voorkomen, moet de brandstichter zich naar de slaapplaatsen hebben begeven en ook daar het vuur hebben aangestoken. In een oogwenk stonden vijf grote barakken, waar zich in elk een dertigtal bedden bevonden in lichterlaaie.

Een ramp voor deze soldaten

Al de hier gelegerde soldaten, op enkele uitzonderingen na, zouden weldra naar huis terugkeren na hun volbrachte dienstdienst. Zij hadden al hun militaire uitrusting reeds binnengeleverd en waren in burgerkledij. De meeste van deze jongens die half gekleed uit hun bed waren gesprongen, deden al het mogelijke om hun kleding, valiezen, persoonlijke spullen enz... te redden. Terwijl de soldaten bezig waren al wat maar enigszins kon gered worden in veiligheid te brengen, nam het vuur snelle uitbreiding en moesten alle reddingspogingen gestaakt worden. De soldaten bleven met verbijstering staren naar hun brandende kleren en ander gerief. Na ongeveer twintig minuten, stortte met groot gekraak de daken in van deze barakken en enkele minuten later bleef er enkel nog een smeulende puinhoop over.

Zicht op de plaats van het onheil met het geredde beddengoed en dergelijke.

De verschrikking van die nacht

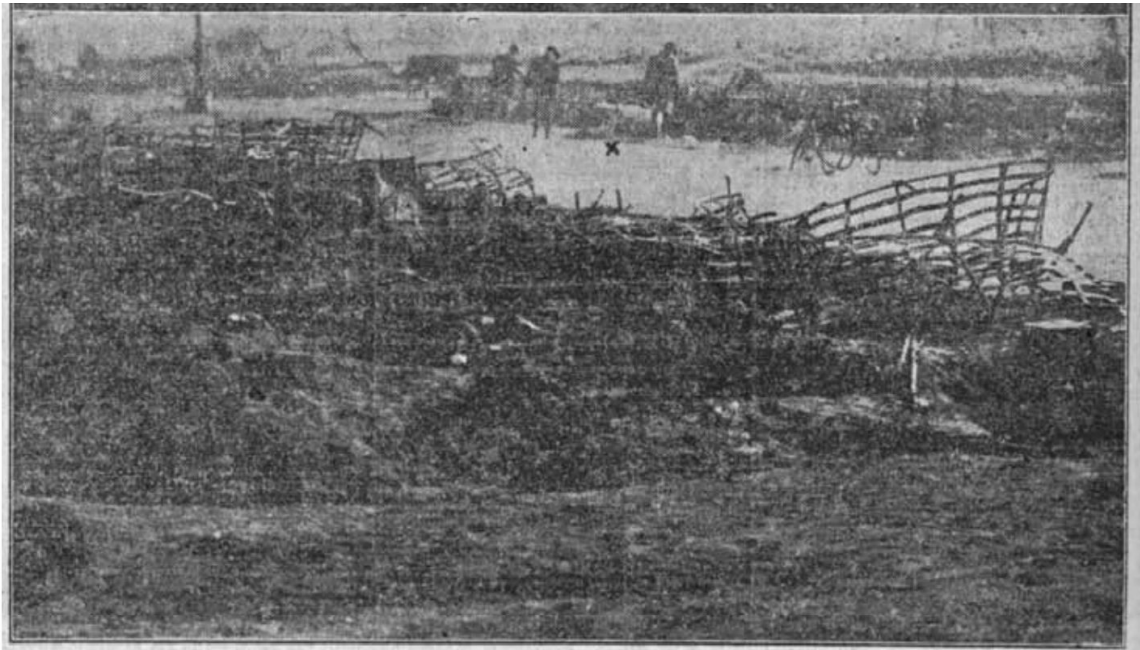
Opeens hoorde men gegil en zagen de omstaanders dat zich te midden van het gloeiende puin zich twee mensen bevonden die in lichterlaaie stonden.

Te midden van het nu en dan opflakkerende licht van de vlammen, zag men even later duidelijk twee

verkoolde lijken liggen, waarvan de kleren totaal verbrand waren. Het was verschrikkelijk om te zien, hoe het dodende vuur rondom deze lijken opvlamde en knarste, zonder dat iemand bij machte was nog iets te doen.

Tot heden is het nog onbekend, wat deze twee jongens daar deden. Werden zij verrast in hun slaap na het alarm niet gehoord te hebben? Waren zij terug in de brandende barak gelopen om hun eigendommen te redden? Niemand kon het met zekerheid zeggen.

Nadat de oversten deze lijken gezien hadden en omdat zij ze onmogelijk konden identificeren doordat zij totaal verkoold waren, werd besloten een appel te houden.

Het kruisje op de foto geeft de plaats aan waar de lijken zijn gevonden.

Te midden van de nacht werd het bevel gegeven appel te blazen en lieten de klaroenen hun schallende tonen weerklinken in de verte. Onder het licht van de smeulende puinen traden de soldaten aan. Het was een diep treffend schouwspel, deze jongens die grotendeels in burgerkledij waren, met het geweer op de schouder, te zien aanrukken.

Te midden van een drukkende stilte ging de officier over tot de naamafroeping. Drie soldaten ontbraken. Van één wist men dat hij, denkkelijk door de schrik bevangen, het hazenpad gekozen had. De andere twee zouden de slachtoffers zijn, de eerste was soldaat Roelant afkomstig uit Seraing, de tweede soldaat Huysmans afkomstig uit Tisselt.

Het eerste onderzoek

De rijkswacht van Hoboken kwam enkele ogenblikken na de eerste ontploffingen ter plaatse. Hun onderzoek bewees, dat zo goed als zeker, men hier andermaal te doen had met een brandstichting. De derde poging tot brandstichten in de loop van deze maand! Een klopjacht werd in de omgeving opgestart, en een drietal personen die verdacht voorkwamen, werden opgepakt en naar de gendarmerie overgebracht in afwachting van hun ondervraging.

Het krijgsparquet werd van het gebeuren onmiddellijk verwittigd, alsmede het Ministerie van Landsverdediging.

De heer krijgsauditeur Cambresy kwam vrijdagmorgen rond negen uur ter plaatse, waarna de lijken

van de twee ongelukkige soldaten werden opgeladen en overgebracht naar het dodenhuis van het krijgsgasthuis. Midden in de nacht werd ook om troepenversterking gevraagd aan de Falcon kazerne, die onmiddellijk een compagnie naar Hoboken zond, om er de ordedienst waar te nemen.

Vrijdagmorgen

Vanaf het kriecken van de dag, was het een ware begankenis naar de plaats van het onheil. Met honderden begaven de nieuwsgierigen zich ter plaatse en het krioelde er van de auto's en fietsers. De rijkswacht en de soldaten zorgden voor een flinke ordedienst om de nieuwsgierigen op afstand te houden. Er was eigenlijk niet veel te bekijken, het enige dat je kon vaststellen was nog slechts een hoop verwrongen ijzer van de bedden, en puin van kasten en beddengoed. Van de vijf barakken die in vlammen waren opgegaan, bleef niets meer over dan de stenen blokken waarop de houten palen stonden, die het dak rechthielden.

Op vrijdagmorgen kwam ook, na het militair parket, het burgerlijk parket ter plaatse, samengesteld uit de heren Angenot, onderzoeksrechter van Durme, eerste substituut Steurs, een griffier en een deskundige, de heer De Coster. Ook was de rechterlijke politie aanwezig onder leiding van het hoofd van de dienst, de Heer Celis, deze dienst nam ter plaatse afdrucken van voetsporen, enz...

Gedurende heel de morgen werd de plaats van het onheil bezocht door talrijke hoge legerofficieren, onder andere door Luitenant-Generaal Mercier.

Deze vrijdag vroeg op de morgen, toen de dag aanbrak, werd ook de vermiste derde soldaat teruggevonden, hij had zich heel de tijd verscholen in het struikgewas, aan de rand van het domein, gewoon uit grote schrik.

De lijken van de soldaten

Zoals wij reeds vermeldden, zijn de beide verkoolde lijken van soldaat Huysmans uit Tisselt en van soldaat Roelant uit Seraing. De lijken werden in doodskisten gelegd en met de ziekenwagen naar het Krijgsgasthuis overgebracht.

De familieleden van de twee slachtoffers, zijn heden door de rijkswacht met alle omzichtigheid verwittigd. Het was een harde slag voor de ouders. In plaats van dat hun zonen juist op dat ogenblik zouden afzwaaien en zouden gaan thuiskomen, kregen zij nu dit verschrikkelijk nieuws te verwerken.

Onderzoek en besluit van het parket

Het schijnt vast te staan, dat hier kwaadwilligheid in het spel was en dat zowel het munitiedepot als de barakken werden in brand gestoken.

De drie personen die in de omgeving op verdachte wijze rondsletterden, zijn Van E. uit Antwerpen, H. uit Hoboken en D. uit Temse. Zij werden na ondervraging van het parket, aangehouden en naar het gerechtshof overgebracht.

Later zouden deze verdachten terug in vrijheid zijn gesteld, vermits men de verdachten niets ten hunnen laste kon leggen.

Wat het naar huis gaan der jongelingen betreft, die hun dienst gedaan hadden en heden huiswaarts zouden keren, deze zijn voorlopig onder de wapens gehouden.

Begrafenis van de slachtoffers

Dinsdag 2 oktober 1928, om tien uur, had in het Krijgsgasthuis aan de Marialei, de plechtige lijkdienst

plaats van de twee slachtoffers. In de kapel van het gasthuis werd een grote requiem mis gezongen door drie legeraalmoezeniers.

Van de soldaat Roelant, uit Seraing, waren een tweetal familieleden gekomen om het lijk af te halen, dat vergezeld door de aanwezige familieleden, per lijkwagen naar Luik werd overgebracht.

Het lijk van soldaat Huysmans, werd eveneens per lijkwagen naar zijn gemeente Tisselt gevoerd.

Beide stoffelijke overschotten werden begroet door een groot aantal van hun makers, en door afgevaardigden van de afdelingen van het Groot Legerpark, waaraan de afgestorven verbonden waren.

Onder de aanwezigen waren ook de heer Delstance, voorzitter van de bond der zieke oorlogsinvaliden, en de heer Cleiren, voorzitter der weggevoerden en krijgsgevangenen.

Een detachement soldaten bewees de laatste eer.

Wie was soldaat Huysmans?

De soldaat die deze verschrikkelijke gruwel heeft meegemaakt was Joannes Huysmans.

Joannes was geboren te Tisselt op 6 maart 1907, hij was de jongste zoon uit een gezin met zes kinderen, zijn vier zusters waren, Melania (°1895 - †1918), Josephina (°1901 - †1912), Florentina (°1903 - †1992) en Hilda (°1905 - †2004) zijn enige broer was op zeer jonge leeftijd overleden: Jacobus (°1899 - †1912). Zijn ouders waren Joannes Franciscus (°1864 - †1961), deze was wagenmaker te Tisselt, zijn moeder was Maria Josephina Van Praet (°1866 - †1948)

Bronnen: GVA, archief Vaertlinck

Jan Peeters

Opendeurdag

De sterkste vrouw ter wereld

Ze liet paarden op haar buik balanceren en tilde zomaar vier mannen op: het vergeten verhaal van Athléta, sterkste vrouw ter wereld

Ze lifte vier mannen in één beweging van de grond, en wandelde gracieus met hen door de zaal. Ze liet twee paarden op een plank op haar buik balanceren, zonder een spier in haar gezicht te verrekken. Op het einde van de 19de eeuw kende de héle wereld de Belgische Athléta, als de sterkste vrouw die op de aardbol rondliep. Vandaag is ze zelfs in eigen land vergeten. Tot journalist Cedric Lagast in een archief haar brieven terugvond.

FOTO: © RIJKSARCHIEF BRUSSEL

Het was een vreemde tekening van een kokette vrouw die vier mannen optilde, die afgelopen zomer mijn aandacht trok. Ik deed in het Rijksarchief opzoekingswerk voor een reportagereeks over de 19de-eeuwse moordonderzoeken, toen uit één van de archiefdozen een oude, vergeelde circus-affiche dwarrelde. Met de affiche maakte het Circus Rancy in 1896 reclame voor Athléta, la femme la plus forte du monde, die in de Franse stad Reims zou optreden.

Athléta draagt geen tiggervel, zoals je van de “sterkste vrouw ter wereld” zou verwachten, maar een groene galajurk. Ze steekt een grote zwarte halter met twee grote bollen in de lucht, zoals je die kent uit stripverhalen, en daaraan bengelen twee mannen. De twee hebben een zwart rokkostuum aan: een nette smoking met slippers.

Achter de vrouw zijn nog twee mannen, in eenzelfde rokkostuum, op haar schouders geklommen. Alle vijf glimlachen ze, alsof er niets abnormaals te zien is.

Wat was dit? Ze was een Belgische, zag ik. Uit de politiedocumenten die erbij zaten, begreep ik dat Athléta in héél Frankrijk opgespoord werd, in het kader van een moordonderzoek. Op een andere foto leunde ze nonchalant in badpak tegen een zuil aan. Maar nu heette ze in het bijschrift plots -Fanny. Wie was deze vrouw? Als ze ooit de sterkste vrouw ter wereld was geweest, dan zouden we haar toch nog moeten kennen?

Er is vandaag amper iets over Athléta te vinden. Er zijn geen boeken, geen standbeelden, geen straten naar haar vernoemd. Op het

kerkhof van Elsene, waar beroemdheden uit die tijd zoals Victor Horta en Ernest Solvay begraven liggen, is haar graf al lange tijd opgeruimd. Athléta is vergeten.

Tot in New York

De kranten in de 19de eeuw hadden nochtans de mond vol over haar: Athléta was een superster. “De directeur van het Circus Ducos beschikt dit keer over een attractie die heel Luik lokt”, zo schreef de Waalse krant La Meuse in 1895. “Gisteravond moesten alweer honderden mensen geweigerd worden. Het is dit keer geen man, maar een jonge mooie vrouw die het enthousiasme van de enorme menigte opwekt. Het publiek gaf haar een staande ovatie, zwaaiend met hun hoeden en hun zakdoeken. Ze waren uitzinnig. En eerlijk: deze vrouw verdient zo’n ontvangst.”

Stel u een grote, kloeke vrouw voor met brede armen, een smalle taille en kort zwart krullend haar. Athléta was 1 meter 70 groot, ze woog 83 kilogram, en ondanks haar gespierde lichaam beantwoordde ze helemaal aan het schoonheidsideaal van die tijd.

In de kranten werd ze telkens een schoonheid genoemd. In alle steden waar een optreden werd aangekondigd, stonden ze in lange rijen aan te schuiven. Die bewondering ging verder dan Brussel, Gent, Mechelen en Luik. Athléta zorgde ook voor enorme publiekscijfers in Rotterdam, Parijs, Reims, Hannover, München, Londen, Newcastle, Edinburgh, Glasgow, Praag, Boedapest, Leipzig, Wenen en zelfs New York. Overal wilden ze de vrouw zien, die “zware gewichten ophief en er met de glimlach op de lippen mee rondwandelde, als was het kinderspel”.

Volgens de Waalse kranten was ze geboren in Luik, en de Gentse kranten noemden haar een Gentse. Maar Athléta werd in Antwerpen geboren op 20 april 1865, en haar echte naam was Maria Zachritz. Haar familienaam verklapt dat ze van Duitse afkomst was. In interviews zou Athléta later vertellen dat haar vader Philippus Zachritz en haar moeder Emma Kirschner circusartiesten waren, en dat het beroep haar met de paplepel was ingegeven.

Mie Borstel

Toch zou het tot 1890 duren vooraleer ze wat succes kreeg. Ze was toen al moeder van vier kinderen. Op haar 18de was Athléta met Gomaar Van Huffelen uit Lier getrouwd. Ze ging met hem in de Zwaardstraat wonen, een klein beluik in de Brusselse Marollen. Omdat Van Huffelen een borstelmaker was, noemden ze haar daar niet Athléta, maar ‘Mie Borstel’.

FOTO: © RIJKSARCHIEF BRUSSEL

Om iets bij te verdienen, trok Van Huffelen rond met een circustentje van 15 op 7 meter. Circus Eldorado, noemde hij het. Op het programma stonden acrobatie, goochelen én een krachtatlete – zijn eigen vrouw.

Aanvankelijk had Maria het eerst geprobeerd als slangenmens, als evenwichtsacrobat op een koord, en als kanonnenvrouw – waarbij de illusie werd gewekt dat ze uit een kanon werd weggeschoten. Maar pas toen ze het als krachtpatser probeerde, werd ze door de grote circussen opgemerkt. Allemaal smeekten ze haar om ook in hun tent te komen optreden.

Eerst kreeg ze van de circusdirecteurs de artiestennaam “Miss Fanny”, wat haar een modern, internationaal imago moest geven. Maar uiteindelijk werd het Miss Athléta “want het lijkt erop dat in het circus alle vrouwen Miss moeten heten, zelfs als ze zoals Athléta trots zijn op hun Brusselse afkomst”, zo schreef de krant La Réforme in 1895.

“Eerst doet Athléta enkele oefeningen met halters. Maar

die vervangt ze al snel door mannen”, aldus de Luikse verslaggever. “Ze wandelt rond terwijl ze twee mannen met gestrekte armen ronddraagt. Vervolgens klimmen twee mannen langs weerszijden op haar schouders. Daarna grijpt ze een halter vast, die ze boven haar hoofd vasthoudt. Daaraan komen nog eens twee mannen zich vastklemmen. Geladen met al dit gewicht, wandelt Athléta rond, en draait ze rondjes. Het is bijna onvoorstelbaar. Om af te ronden, gaat ze op de grond liggen en draagt ze een plank op haar buik, waarop twee volwassen paarden balanceren. Alles goed voor een gewicht van 850 kilogram.”

Worsteltalent

In latere jaren werd Athléta vooral een worstelaar. Van Huffelen had in de Marollen Jean Devos leren kennen, een Vlaamse kolenboer die een baraque uitbaatte waar worstelwedstrijden georganiseerd werden. Het was een louche zaak, maar Devos herkende in de vrouw het talent van een worstelaar. Door die Devos zou ze later in heel Frankrijk gezocht worden.

In het circus nodigde Athléta bekende worstelaars uit om tegen haar te vechten. Of ze daagde mannen uit het publiek uit, om het tegen haar op te nemen.

“Ze heeft een diepgaande kennis van het Romeins worstelen, en haar tegenstanders ontdekken in haar een worstelaar met spierkracht, behendigheid en een verbazingwekkende souplesse”, noteerde de krant La Meuse. “Ze beëindigde de kamp door de man tegen de grond te gooien. Dat resultaat verhoogde het enthousiasme op de publieksbanken, en zorgde voor een formidabele ovatie voor Athléta.”

Athléta werd ook in andere kranten bejubeld. “Op een dag, toen ze uit het Brusselse Noordstation kwam, merkte ze een samenscholing in één van de straten”, zo noteerde een journalist. “Een potige kerel sloeg een vrouw, en de menigte errond durfde niks te doen. Ze zette haar twee valiezen neer, en verweet de man dat hij een lafaard was. De kerel sprong daarop recht, zijn hand opgeheven, om meteen een vuistslag in zijn gezicht te krijgen die hem buiten westen werkte. Daarop nam madam Van Huffelen kalm haar valiezen op en stapte ze op de tram, alsof er niets gebeurd was.”

Gezocht: juwelen

Op 28 juli 1896 viel de gendarmerie in de Franse stad Boulogne-sur-Mer binnen in de woonwagens van Circus Rancy, op zoek naar Athléta. In Brussel was haar leermeester Jean Devos opgepakt als verdachte van de moord op een rijke weduwe. Haar juwelen waren gestolen. Omdat Devos te pas en te onpas Athléta achterna reisde, dachten de speurders dat hij de juwelen misschien bij haar verstopt had.

De Franse gendarmes beseften al snel dat dit een dood spoor was. “We vonden geen juwelen, zoals u er zoekt”, aldus een politieverslag. “We troffen wel verschillende contracten aan waarmee deze vrouw grote sommen verdiende, en wat haar toeliet rijkelijk te leven.”

Door het onderzoek kunnen we nu nog altijd de boekhouding van Athléta inzien. Ze ver-

Athléta geflankeerd door haar dochters Louise (l.) en Anna (r.).

diende 3.000 Belgische frank en meer, p er week. In die tijd een fenomenaal bedrag. Om een idee te geven: een 28-jarige worstelaar die ook ondervraagd werd, verdiende acht frank per week.

“Circusartiesten reisden in die tijd van stad naar stad, van contract naar contract”, zegt Gwendolien Sabbe. Voor haar project ‘Circus Nomads’ doet ze onderzoek naar Belgen die, zoals Athléta, tussen 1900 en 1940 in de VS met circussen rondtrokken.

Artiesten sloten een contract voor een periode, meestal enkele weken. “Als je act goed was, kon je flink geld verdienen. Je kon jezelf opwerken op de sociale ladder. Zo waren er Belgen die vier jaar in Amerika toerden, en achteraf met dat geld in Vlaanderen bijvoorbeeld een café begonnen. Dat ook vrouwen veel geld verdienden, was niet abnormaal. Bij bepaalde acts verdienden vrouwen meer dan mannen.”

Een nieuwe pony

“De theaters hier in Londen zijn allemaal dicht door de grote hitte. Binnen 15 dagen gaan we naar Manchester. Tegen 15 november moeten we alweer in Parijs zijn, om twee maanden lang in het wintercircus op te treden. Daar gaan we een nieuwe truc opvoeren, met een groot paard en een soldaat op de plank”, zo schreef Athléta op 15 augustus 1893. Bij het politieonderzoek werden ook een 15-tal brieven die ze tussen 1892 en 1896 aan Devos schreef, in beslag genomen en gearhiveerd. Het geeft een inkijk in het leven achter de schermen.

Athléta reisde altijd door Europa met haar echtgenoot, vier helpers en de twee paarden die ze optilde. Dat waren eigenlijk pony’s, zo blijkt uit de brieven. “Goeie vriend Jean, ik heb nu een goeie pony van vijf jaar oud gevonden. Maar helaas, hij weegt 60 kilogram meer dan Fanny”, zo pende Van Huffelen. Ook de mannen uit het publiek tegen wie Athléta worstelde, bleken vaak kennissen van haar te zijn, die ze door Devos vanuit Brussel haar liet achterna reizen. “We moesten ons altijd laten vallen”, bekende  en van hen bij een ondervraging.

Het echtpaar Van Huffelen ergert zich vooral als ze niet kunnen optreden. Want dat is tijd-verlies,  n en verlies van inkomsten. “We hebben een nieuwe agent in de arm genomen. Want tijdens de twee weken dat we in Brussel waren, hebben we geen enkele keer kunnen optreden”, foertert Athléta in haar brieven. “Ik weet nog niet of ik naar Hannover ga. De directeur hier in Parijs heeft me gevraagd of ik een maand langer wil blijven. Ge kunt wel denken dat ik liever hier zou blijven, dan die grote reis te maken, en dat maar voor 14 dagen.”

Enkele dagen later: “Wij blijven in Parijs, en gaan daarna naar Gent om bij het circus Ducca op te treden. Wilt ge de goedheid hebben om mijn pony’s al naar Gent te brengen? Je zou me daar een groot plezier mee doen. Als ze vragen vanwaar je komt, zeg je maar dat je van Parijs komt. Vergeet de plank niet!”

Na Athléta kwamen er nog vrouwelijke kracht-patsers. Ze werden allemaal de ‘vrouwelijke Hercules’ genoemd. Het werd een fenomeen, rond 1900. “Maar Athléta moet de eerste geweest zijn. Toch zeker in België”, zegt André De Poorter, een kenner van onze nationale circusgeschiedenis. Maar was ze ook de sterkste? “Ze heeft ooit een som geld beloofd aan de vrouw die met haar om de titel wilde strijden”, zo schreef het Britse The Music Hall and Theatre Review op 16 december 1892. “Tot nu toe tonen haar rivalen weinig zin om daar op in te gaan. Mogelijk is dat verstandig, aangezien Athléta nog nooit haar volledige vorm heeft ver-

toond. Het is uiterst twijfelachtig of er een vrouw is die haar kan evenaren, laat staan verslaan. Hoe dan ook: aangezien niemand de handschoen opnam, heeft ze het volste recht om zich de sterkste vrouw ter wereld te noemen.”

De enige vrouw die haar lijkt te hebben kunnen evenaren was Sandwina de artiestennaam van de Duitse Katie Brumbach. Maar Sandwina werd 20 jaar na Athléta geboren. Ze hebben zich nooit met elkaar gemeten.

Schrijvers probeerden de strijd dan op basis van statistieken te beslechten. De twee waren aan elkaar gewaagd: Athléta had biceps met een omtrek van 42 centimeter, en die van Sandwina maten 44 centimeter. Athléta zou in Bordeaux een gewicht van 90 kilogram boven zich opgetild hebben. Sandwina dan weer 135 kilogram, in New York.

“Misschien vind je vandaag, nu vrouwelijke atleten zo talrijk zijn geworden, wel vrouwen die het nog beter doen dan Athléta”, schreef de Franse professor Edmond Desbonnet in 1911 in zijn boek *Les rois de la force*. “Maar het is zeker waar, dat zij de eerste was. Dat in de tijd toen zij triomfeerde, al die haar bezig zag beduusd achterbleef. Er zijn anderen gekomen, zoals de schitterende Sandwina. Maar geen van hen kan doen vergeten, zij die Athléta één keer aan het werk zagen.”

Desbonnet legde ook uit waarom ze stunts zoals met de halters op de affiche verzor. “Haar geheim was dat ze begreep dat het geen zin had om steeds zwaardere gewichten te tillen om indruk te maken. Ze werkte met objecten die mensen kenden, en waarvan ze het gewicht konden voorstellen: mannen, paarden, of volle vaten. Athléta was echt de koningin van de kracht.”

Fred Astaire

Bij het begin van de 20ste eeuw kondigde Athléta haar pensioen aan. In enkele jaren tijd had ze een enorme som geld verdiend. In 1896 ontdekten de gendarmes al dat ze 36.000 frank op haar spaarboek had staan. Een fenomenaal bedrag. Ze liet in Sint-Niklaas een grote villa bouwen, die ze Villa Athléta noemde, en waar ze zich terugtrok met haar man en kinderen. Vandaag huist er een dierenkliniek in het huis. Het koppel zou nog verschillende andere huizen in Brussel gehad hebben.

“Aanvankelijk werd in het Vlaamse Sint-Niklaas gelachen met de vrouw, toen ze hoorden dat ze in het circus had gewerkt”, zo schreef de Franstalige krant *La Vingtième Siècle* in 1902. “Maar op een dag stelde ze een voorbeeld. Twee pummels die met haar de spot dreven, wreef ze met de neuzen tegen elkaar, nadat ze een derde al een paar klappen had verkocht. Sindsdien respecteerden ze haar.”

Athléta's dochter Anna maakte als Ann Codee furore in Hollywood. Ze was onder andere te zien in 'Daddy long legs' met Fred Astaire.

Haar drie dochters, alle drie het evenbeeld van hun moeder, probeerden in haar voetsporen te treden als krachtpatser. Athléta zou nog even met hen rondtrekken, om hen een duwtje te geven, en de drie zussen mochten optreden in het beroemde theater Folies Bergère in Parijs. Ze zouden samen rondreizen tot in Amerika toe. Maar ze zouden nooit hun moeder evenaren. Misschien omdat de tijd van de krachtpatzers al voorbij was.

De oudste, Fernanda, die zich Brada liet noemen, stierf in 1917 nadat ze gescheiden was van haar man, een circusdirecteur. Louise trouwde met de Franse artiest Gaston Palmer, een jongleur, en ze zou met hem rondreizen tot ze zich samen in Frankrijk terugtrokken.

Alleen de jongste dochter Anna zou haar moeder nog overtreffen maar niet als krachtpatser. In de Verenigde Staten leerde ze haar echtgenoot Frank Orth kennen, en allebei bouwden ze een succesvolle carrière uit als acteurs in Hollywood. Anna-Maria Van Huffelen, die zich daar Ann Codee liet noemen, zou in meer dan vijftig Hollywoodfilms optreden, aan de zijde van sterren zoals Fred Astaire. Daarmee is ze allicht de meest succesvolle Belgische actrice in Hollywood.

Athléta zou die opgang van haar jongste dochter niet meer meemaken. In 1917, in volle oorlogstijd, verliet ze Sint-Niklaas en verhuisde ze terug naar Brussel. Ze zou er tien jaar later, op 11 november 1927 overlijden.

Door Cedric Lagast

bron: Het Nieuwsblad

Wat had Willebroek met milieu en landbouw?

Momenteel is er heel wat te doen over het milieu. De politieke partijen kissebissen over allerhande problemen dienaangaande. Fijn stof, grondvervuiling, stikstof, koolstofdioxide of CO₂,... De problemen zijn talrijk. Maar wie of wat is de veroorzaker van die problemen?

Voor stikstof wordt in de richting van de bouw, maar vooral naar de landbouw gekeken. Bouwen van de enorme stallen voor een grote veestapel, te veel dieren die een te grote hoeveelheid stikstof uitstoten en te veel mest produceren. Ook dat heeft een schadelijk effect op het milieu. Een vergunning krijgen of behouden voor een dergelijk bedrijf is geen sinecure omwille van de milieunormen. Nochtans is voedselvoorziening, zeker nu met de oorlog in Oekraïne, belangrijker dan ervoor!

CO₂ komt dan weer in een slecht daglicht door een te grote uitstoot in de atmosfeer. Oorzaak hiervan: de fossiele brandstoffen als olie (petroleum voor het verkeer), kolen en aardgas voor de industrie en verwarming als belangrijkste. Maar ook mens en dier doen hun duit in het zakje.

Waar Willebroek en omliggende gemeenten voornamelijk van de landbouw leefden, kwam er met de komst van de industriële revolutie een opmerkelijke verandering. Zeker in Willebroek veranderde het landschap. Talrijke fabrieksschoorstenen bliezen hun gassen de lucht in, niet bevorderlijk voor een gezonde ademhaling. Kijken we maar naar de oude prentkaarten van de fabrieken De Naeyer. Zeker de fabriek van ASED (Ammoniaque Synthétique et Dérivés) opgericht in 1926 in samenwerking met de Cokesfabriek waren zware vervuilers. Cokes is steenkool ontdaan van onzuiverheden door verhitting in gasfabrieken. De positieve impact op de tewerkstelling werd sterk verminderd door de stank en de uitstoot van de schadelijke gassen.

De gezondheid van werknemers en mensen uit de omgeving werd er niet beter door! De bedoeling was om uit de gassen van de cokesovens meststoffen te produceren. Door de gele stinkende rookuitstoot werd niet alleen de menselijke huid aangetast, maar ook de gewassen en zelfs metaal. Uit salpeterzuur werd er vanaf 1932 ammoniaknitraat in korrelvorm geproduceerd voor de landbouw. Het was de meest gebruikte meststof in Europa. Elke landbouwer kocht het om zijn opbrengst te vergroten.

Association Métallurgique
pour la Fabrication du Coke (S^{te} A^{me})
A WILLEBROECK

VENTE AU DÉTAIL - KLEINVERKOOP

N° 7037

Nom de l'acheteur : *Bernaerts Jean* Profession : _____
 Naam van Kooper : _____ Beroep : _____
 Adresse : *Blasveld*
 Adres : _____

PRODUITS PRODUKT	POIDS GEWICHT	PRIX PRIJS	SOMMES SOM	TAXE de transmission Overdracht TAKS	TOTAL TOTAAL
<i>60kg 25/40</i>	<i>500</i>	<i>117,</i>	<i>102,50</i>	<i>7,20</i>	<i>167,70</i>

Willebroeck, le *1-9* 1941
 den _____
 POUR ACQUIT : - VOLDAAN : _____

(archief L. Bernaerts)

AMMONIAQUE SYNTHÉTIQUE ET DÉRIVÉS S.A.
USINE DE WILLEBROECK

Le 10 Juin 1935

DESS CENTRAL - 19, Rue de Livourne
BRUXELLES

De Kinderen Bernaerts,
Heihoek, 3
BLASVELD

VENTE AU COMPTANT - FACTURE N° 107
BOERENBOND DE CREDIT N^o _____

POUR VENTE de 300 Kilogs de Sulfate d'Ammoniaque
 et 250 Kg. Nitrate de chaux 15,5 % à
 P 93,50 les 100 Kg. = Frs 253,50
 Taxe de transmission 2,50 % = Frs 12,50
 (En vos Espec) = Frs 499,75

10c
2c
50c
REPLIÉMENTS

Pour Acquit :
 Ammoniaque Synthétique et Dérivés S. A.
 Willebroeck, le *10* Juin 1935
 "Le Chaisier"
Bernaerts

(archief L. Bernaerts)

Uit de hoofding van voorgaande facturen blijkt duidelijk het nauwe verband tussen de cokesfabriek en "den Ammoniak". Het gebruik van ammoniaknitraat werd vanaf 1949 nog meer aangemoedigd door de Boerenbond via bijscholing voor hun leden. Natuurlijk sprong ook de betreffende industrie

op de kar. Volgens hen was ammoniaknitraat zelfs de redder van de landbouw. Ondanks al de moeite, zorg en inspanning van de boer om zijn grond te verbeteren en de opbrengst van de gewassen op te drijven, kon niets het effect van 'zwavelzuur ammoniak' overtreffen.

De Redder

Ik heb ongeveer 30.000 Kg goede halfontbonden mest voor den Winter in den grond gewerkt.

Ik kalk regelmatig, alle 4 of 5 jaar, mijn gronden in met vette kalk.

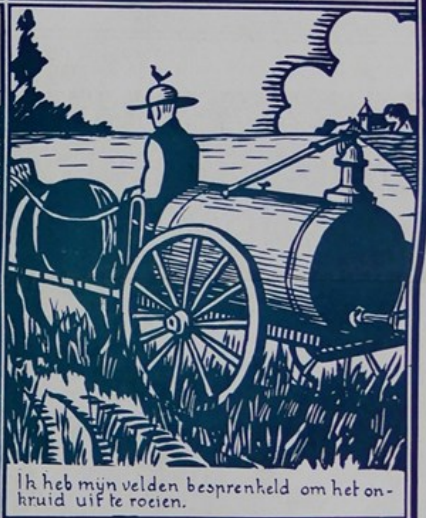
Ik heb, in zekere gronden 500 tot 600 Kg superfosforzure kalk en 200 Kg chloorpotasch bedolven; in andere, 1.000 Kg basische slakken en 200 Kg chloorpotasch of 1.000 Kg sylvinit van den 8/2-as.

Ik heb den grond met zorg bewerkt; ik heb geëgd, de rol gebruikt, gewied.

Ik heb uitmuntende, uitgezochte en ontsmette zaden gebruikt.

Ik heb mijn velden besprenkeld om het onkruid uif te roeien.

En toch, Mijnheer de landbouwhundige, verkrig ik nog zulke schoone oogstten niet als mijn buurman! Wat kan ik meer doen?

Maar, beste vriend, ontmoedig U niet. Volledig de bemesting in de Lente met 150 Kg zwavelzuur ammoniak, als dek mest uitgestrooid, of liever nog, als het kan, met 200 Kg van deze meststof, uitgestrooid op de laatste omploeging en gedeekt door het eggen. Ge zult er mij nieuws van vertellen! Zonder zwavelzuur ammoniak gaat het niet, dit is niet wat den goeden uitslag verzeht.

Mijnheer de landbouwhundige had gelyk.

BELGISCH KANTOOR VAN HET ZWAVELZUUR AMMONIAK
(Naamlooze Maatschappij)
Berckmansstraat, 8, BRUSSEL

Est. Coy. OHELMAN

Willebroek heeft in het verleden een belangrijke invloed uitgeoefend zowel op het milieu, de gezondheid als op de landbouw. Er waren positieve én negatieve effecten. De vervuilende industrie zorgde voor veel werkgelegenheid maar de gezondheidstoestand van werknemers leed er onder. Voor de landbouw werd de opbrengst groter en hierdoor was de voedselvoorziening zelfs in moeilijke oorlogsjaren beter, of op, een voldoende peil.

Intussen is er een ganse transitie gebeurd. De vervuilende industrie is grotendeels verdwenen uit Willebroek. Dat is positief. Ook de landbouw in de streek is sterk teruggelopen wat dan weer negatief is zeker in de huidige opstandigheden. De rol van Willebroek in gans het gebeuren is minimaal geworden.

Nu is het aan de beleidsmakers om zowel industrie, economie, gezondheid, landbouw en milieu met elkaar te verzoenen. Een moeilijke taak want elke beslissing heeft winners en verliezers.

Willebroek bekijkt het van aan de zijkant!

L. Bernaerts

Bronnen op het internet:

<http://publicaties.vlaanderen.be> in verband met CO₂: probleem of opportuniteit?

Duurzame economie.Vlaanderen.be (p.67-75)

Chimiek van de zak (p.50 en 88-90)

Voor opzoekingen of een leuke babbel,
Iedereen welkom
in het centrum Jan van Winghe,
Capt. Trippstraat 33, 2830 Willebroek
Lokaal 28, eerste verdieping.

Elke 2e en 4e zaterdag van de maand
telkens van 09.00 tot 12.00 uur
In juli en augustus open op afspraak
tel. 0474/42.05.65 of 0477/26.65.37
email: annie.van.dessel@telenet.be

Ere-Leden

ANCIAUX Bavo	WILLEBROEK	SCHAERLAECKEN Theo	WILLEBROEK
BEVERS Eddy	HEINDONK	SIEBENS Marcel	RUMST
BUGGENHOUDT	WILLEBROEK	VAN CAUTER Alain	WILLEBROEK
CANNAERTS-DOM	BLAASVELD	VAN DE VLIET Frans	WILLEBROEK
COENJAERTS Rafael	WILLEBROEK	VAN DER AUWERA-TAFFIJN	WILLEBROEK
DE JONGHE - TORFS	HEINDONK	VAN DER JEUGHT François	WILLEBROEK
DE MAEYER Danny	WILLEBROEK	VAN DESSEL Annie	WILLEBROEK
DERYCKE Noel dokter	GENT	VAN DYCK Georges	KEERBERGEN
DUYSBURGH Karel	LEEST	VAN DYCK Rudiger	WILLEBROEK
FOQUE Guy	WILLEBROEK	VAN HOOYMISSEN Carl	WILLEBROEK
HAUCHECORNE Viviane	WILLEBROEK	VAN HUMBEECK Luc	WILLEBROEK
HENS Werner - DE HEEL	WILLEBROEK	VAN NOTEN Yves	HINGENE
MAES Alfons	WILLEBROEK	VLEUGELS-BREMS Georges	KONTICH
MUYSHONDT-VAN MOER	WILLEBROEK		

Steunende Leden

AERTS Rudy	VILVOORDE	STEVENS Isidoor	WILLEBROEK
BROOS Jan	WILLEBROEK	TEMMERMAN Florette	WEMMEL
CALUWE Ludwig	ESSEN	TEMMERMAN Josephine	WILLEBROEK
DALLE-HAUCHECORNE	WILLEBROEK	THYSEBAERT Jozef	TEMSE
DE BACKER Ivo	BERCHEM	VAN ASBROECK Jan	KLEIN WILLEBROEK
DE BOECK Etienne	PUURS	VAN DE VONDEL Gerda	WILLEBROEK
DE BORGER Antoinette	BLAASVELD	VAN DER AA Eric	TISELT
DE BORGER Ariane	WILLEBROEK	VAN DER KRIEKEN Hendrik	MECHELEN
DE BRUYN Irma	WILLEBROEK	VAN DER TAELEN-DE BOECK	WILLEBROEK
DE CAUWER Luc	VILVOORDE	VAN INGELGEM Irena	BLAASVELD
DEZAEGER A. dokter	WILLEBROEK	VAN MOER Didier	TISELT
FRANS Victor-WOUTERS	HEINDONK	VAN PRAET-DAMMAN	BREENDONK
GEUENS Natalie	BREENDONK	VAN ROY-DE WITTE	WILLEBROEK
HERMANS Jan	TISELT	VANDAELE Hendrik	WILLEBROEK
HEYMANS Jef	WILLEBROEK	VEKEMANS Guido	WILLEBROEK
JORDAENS Flor	PUURS	VERBRUGGEN Luc	MALLE
LEMMENS Guido	BREENDONK	VERELST Jozef	WILLEBROEK
LEYS Kim	TISELT	VERHOEVEN - FOQUE	BLAASVELD
MOENS Eddy	WILLEBROEK	VERSTREPEN Christiaan	WILLEBROEK
PEETERS Jan	BREENDONK	WAUMANS Eddy	OPPUURS
REYNTIENS Marie-Louise	WILLEBROEK	WYMEERS Harry	WILLEBROEK

**Bedankt aan alle abonnees
en sponsors voor de steun aan
onze vereniging!!**

De Genealogische en Heemkundige Kring Vaertlinck vzw, Willebroek

Secretariaat: Molenweg 24 – 2830 Willebroek

Verzamelt:

Alle documenten over Willebroek met inbegrip van Blaasveld, Heindonk en Tisselt, zoals oude weekbladen, zichtkaarten en foto's;

Alle documenten over inwoners van deze gemeenten, doodsprentjes, doodsbriefen, familiearchief, akten van aankoop of verkoop.

Doe deze waardevolle voorwerpen niet weg maar verwittig één onzer bestuursleden.

U kan gewoon een e-mail zenden naar de secretaris:

rene.pattyn@telenet.be of info@vaertlinck.be

Bij uw volgende
aankoop denk
eens aan onze
sponsors !!!

BROODJES - KOFFIE - SALADBAR

EVV!

BROODJES - WARME SNACKS - KOUDE SCHOTELS
- ONTBIJT - ONTBIJTMANDEN - BROODMANDEN -
KOFFIE - SALADBAR

Vanzelfsprekend leveren wij aan bedrijven.

Ook voor bedrijfsevenementen, meetings en privéfeesten
hebben wij de perfecte oplossing.

Bespaar uw kostbare tijd door uw broodjes telefonisch te
bestellen

Maak tevens gebruik van onze **SPAARKAART!**

OPENINGSUREN

maandag van 9 - 15u

dinsdag 9 - 15u

woensdag van 7 - 15u

donderdag van 9 - 15u

vrijdag van 9 - 15u

zaterdag van 9 - 15u

zon- en feestdagen GESLOTEN!

L. De Naeyerplein 5, 2830 Willebroek
03 434 20 33 • 0485 36 11 27

AD Willebroek

Dendermondsesteenweg 168/A
2830 Willebroek
Tel. 03 886 41 30

Openingsuren

Maandag	van 12u30 - 20u00	Vrijdag	van 08u00 - 20u00
Dinsdag	van 08u00 - 20u00	Zaterdag	van 08u00 - 20u00
Woensdag	van 08u00 - 20u00	Zondag	van 08u00 - 12u30
Donderdag	van 08u00 - 20u00	Feestdagen	van 08u00 - 12u30

**MEUBELEN
J. VANDENBERGH**

Brielen 5
2830 Tiselt
tel. 03-886 66 03
www.meubelenvandenbergh.be

Openingsuren: Maandag t/m zaterdag van 10 tot 18 u.
Zondag 13.30 tot 18u. en donderdag gesloten

Rijwielen en Naaimachines

CLAESSENS

Mechelsesteenweg 8
(aan de brug)
2830 Willebroek

Tel: 03/886 62 70 - 03/886 38 51

Openingsuren:

Dinsdag tot Vrijdag
09.00 tot 12.00 en van 13.30 tot 18.30

Zaterdag
09.00 tot 12.00 en van 13.30 tot 17.00

Maandag en Zondag
Gesloten

ELECTRO W. CLEEMPUT N.V.

- ALGEMENE ELECTRICITEITSWERKEN
RENOVATIE/NIEUWBOUW
- VERLICHTING
- VERWARMING
ERKEND VERDELER DIMPLEX
- HUISHOUDTOESTELLEN

Overwinningstraat 102 | 2830 Willebroek
tel. 03 886 77 37 | info@electrowcleemput.be

Bakkerij Philippe

Kerkstraat 26 - 2830 Willebroek

Tel. 03 886 65 09

4 broodautomaten

Baeckelmansstraat: Centeabank

Kard. Cardijnlaan Tisselt

Vennestraat Willebroek

Bezelaerstraat Blaasveld

Groep Kerremans

Overwinningstraat 87 - 2830 Willebroek
+32 3 886 43 39 - info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

 Zakenkantoor
Kerremans
UW VERZEKERINGSMAKELAAR

 Crelan

 Vastgoed
Kerremans
UW VASTGOEDMAKELAAR

van dyck

bed - bad - keukenlinnen - ondergoed - nachtkleding
naaiboetiek - modeaccessoires

A. Van Landegemstraat 41
2830 Willebroek
Tel. 03/886.60.82

Ik lees Vaertlinck Contact al jaren van A tot Z en raad het aan elke Willebroekenaar aan. Een abonnement kan al vanaf 20 euro

Met genegen groet,
Georges Van Dyck op zijn 93ste.

KEUKENCENTER MASURE

KEUKENS - BADKAMERS - DRESSINGS

Kleine Amer 15
2870 Kalfort - Puurs
Tel: 03 889 22 48
info@keukensmasure.be

Openingsuren

MA-VRIJ
10u - 18u30

Zaterdag
10u - 17u00

Zondagen en Feestdagen
Gesloten

上海酒家 CHINEES RESTAURANT SHANGHAI

Stationsplein 2
2830 Willebroek
Tel. 03 886 74 96

Ruime parking

Heeft u allergenen, gelieve dit te melden bij bestelling. Wij trachten u zo goed mogelijk verder te helpen.

Maandag	17u30-21u30
Dinsdag	GESLOTEN
Woensdag	GESLOTEN
Donderdag	17u30-21u30
Vrijdag	17u30-21u30
Zaterdag	17u30-21u30
Zondag	12u00-14u00 17u30-21u30

JUWELEN
UURWERKEN

Jan Maes

L. De Naeyerplein 31
2830 Willebroek
03 886 86 26

Bruul 85
2800 Mechelen
015 20 15 21

www.jan-maes-mechelen.be

BOEKSKE

Overwinningstraat 76 - Willebroek

Tel. 03/886.73.84

**Krantenronde
voor 7uur geleverd**

Kristel & Robert
De Maeyer
Visspecialzaak
Traiteur

Openingsuren
wo tot vrij 9u-18u
zat 9u-17u
zon 9u-12u

Ook open op Teestdagen 9u-12u
ma & di gesloten

Vooruitgangsstraat 106 - 2830 Willebroek

Tel: 03 860 93 31

www.visspecialzaak.be

info@visspecialzaak.be

Alle dagen culinair feest

Onze traiteurdienst - voor elke gelegenheid

www.inforegio.be/bloemenwinkel-het-groene-huis-willebroek

Het
Groene
Huis
bloemen & planten

OPENINGSUREN

maandag	12u-18u
dinsdag	gesloten
woensdag	9u30-18u
donderdag	9u30-18u
vrijdag	9u30-18u
zaterdag	9u30-16u
zondag	8u30-13u

Bruidswerk

Geschenken

Grafdecoraties

Bloemschik cursussen

Overwinningstraat 163b, 2830 Willebroek

Tel: 03 860 10 17 GSM: 0478 480 735

Een nieuwe verzekering afsluiten?
Dat kan makkelijk in KBC Mobile of KBC Touch

www.spiessensenwuyts.be

**KBC Verzekeringen
Spiessens & Wuyts bvba**

A. Van Landeghemplein 1

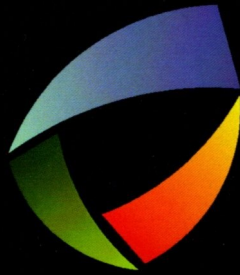
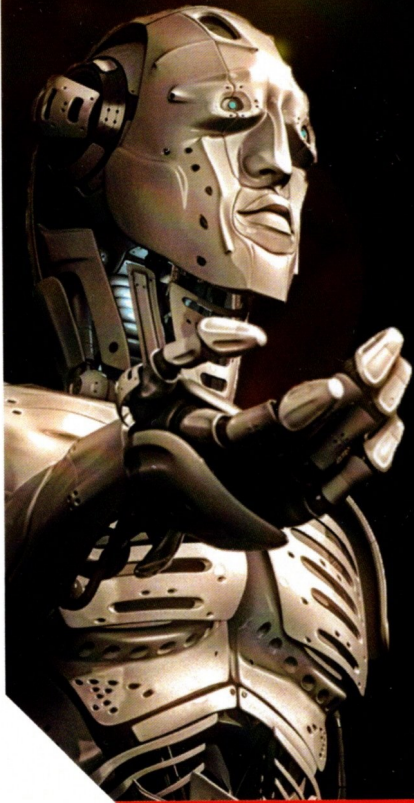
2830 Willebroek

03 866 17 38 - 0475.61.26.66

luc.spiessens2@verz.kbc.be

Ontdek onze digitale wereld...

MT PRINT FACTORY

by MICROFILM TECHNIK

Dendermondsesteenweg 151/4
2830 Willebroek
03 866 25 25

www.microfilmtechnik.be

www.mtprintfactory.be

print@mtprintfactory.be

DRUKWERK EN GRAFISCH ONTWERP

KOPIEREN, PRINTEN & AFWERKING

MICROFILM & SCANNING

WWW.MTPRINTSTORE.BE

zelfs gesloten zijn we open...